

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE
ANNO 1919

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Nepilna laika studijas

Pirmsskolas izglītības skolotājs

DACE SĪLE

1-2 gadīgu bērnu runas aktivizēšana pirkstu rotaļās

Kvalifikācijas darbs

Docente

Akadēmiskais

amats

Dr.paed.

Zinātniskais/

akadēmiskais grāds

Inga Stangaine

Vārds, uzvārds

Paraksts

RĪGA 2017

Anotācija

Kvalifikācijas darba temats: “1-2 gadīgu bērnu runas aktivizēšana pirkstu rotaļās”.

Mērķis: izzināt 1-2 gadīgu bērnu runas aktivizēšanas sekmēšanu pirkstu rotaļās.

Darba **pirmajā daļā** tiek iepazīstināts ar valodas jēdzienu, funkcijām un to dažādajām izpausmēm. Tiek vērsta uzmanība uz agrīnā vecuma bērnu runu, tās attīstību un faktoriem, kas to ietekmē.

Šajā nodaļā tiek aprakstīta rotaļu nozīme bērnu attīstībā, to funkcijas un pszīmes. Kā arī pirkstu rotaļas kā bērnu runas aktivizētāja un tās kvalifikācija.

Otrajā daļā tika veikta praktiskā izpēte, kā ar rotaļu palīdzību var veicināt, aktivizēt agrīnā vecuma bērnu runas attīstību pirkstu rotaļās. Pētījuma sākumā, tika veikta bērnu valodas attīstības novērtējums. Pētījuma laikā runas attīstīšanai tika pielietotas dažādas pirkstu rotaļas. Pētījuma beigās tika veikts atkārtots bērnu runas attīstības līmenis, tās izmaiņas, kuras tika analizētas.

Praktiskajā daļā apstiprinājās **hipotēze**, ka 1-2 gadīgu bērnu runas attīstība noritēs sekmīgi, ja:

- pedagogs pedagoģiskajā procesā bērniem izmantos atbilstošas bērnu vecumam pirkstu rotaļas un citas rotaļas, ievērojot pakāpenību un sistemātiskumu;
- pedagogs izraisīs bērnos pozitīvas emocijas un vēlmi līdzdarboties.

Darbs sastāv no 47 lappusēm, iekļaujot 2 tabulas, 14 attēlus, 2 pielikumus, izmantoti 23 informācijas avoti.

Annotation

The topic of qualification work: “Speech development of 1-2 year of children trough finger games”.

The Aim: to find out speech development of 1-2 year old children trough finger games.

The **first part** of the work introduces the overview definition of speech its functions and manifestations. The main attention is focused on early speech development of small children its factors and what affects it. The finger play as a help in development. This chapter looks at how games are important in development how it functions and its qualification.

The **Second part** of the work is showing a practical and physical approach at how certain activities and games for small children can improve speech development. In the beginning of this activity child`s speech development level was assassed. During the study certain finger games were applied to develop speech. At the end of the practical part of the paper another assessment was taken to see how the child`s speech has changed.

In the practical part of the paper the **hypothesis** was proven correct that development of child`s speech will happen as planned if:

- if the pedagog for the children`s speech development use finger play and other brain stimulating games in a steady and systematic;
- if the pedagog makes sure the child is happy and willing to play these games.

The work consists of 47 pages including 2 tables, 14 pictures, 2 annex, 23 sources of information.

Ievads

1. Teorētiskās literatūras analīze par bērnu runas attīstības iespējām pirkstu rotaļās	7
1.2. Runas un valodas jēdziena skaidrojums	7
1.2. Runas un valodas attīstība 1-2 gadīgu bērnu vecumposmā	10
1.3. Rotaļu nozīme bērna attīstībā	15
1.4. Pirkstu rotaļa kā bērnu runas aktivizētāja	21
2. Pētījums par pirkstu rotaļu izmantošanas iespējām runas attīstībā	26
2.1. Pētījumā izmantoto metožu apraksts	26
2.2. Bērnu raksturojums un prasmes pētījuma sākumā	27
2.3. Pedagoģiskais process bērnu runas aktivizēšanai	34
2.3. Bērnu raksturojums un prasmes pētījuma beigās	37
Secinājumi	45
Izmantotās literatūras un avotu saraksts	46

Ievads

Valoda ir lielākā mūsu bagātība, ceļš uz iekšējo cilvēka pasauli, ar kuru mēs varam atvērt jebkuras durvis. Bērnu valodas attīstības un sajūtu pirmsākumos ir viņu sajūtu pārdzīvojumu izteiksmes līdzeklis. Cilvēka valodai un runai ir dažādi mērķi. Ar valodas palīdzību mēs apmierinām savas vēlmes, vajadzības un cenšamies ietekmēt līdzcilvēku uzvedību, veidojam saskarsmi ar cilvēkiem, izpaužam dažādas jūtas kā arī fantāziju.

Valoda ir cieši saistīta ar priekšstatu bagātināšanos, domāšanu, pēc tā var spriest par bērna attīstību. Galvenokārt šo attīstību bērnam nosaka apkārtējā vide – ģimene. Ja bērnam nebūtu iespējas augt cilvēku sabiedrībā un attīstīties, viņa valodas spējas apstātos sākuma pirmajā posmā – pārdzīvojumu līmenī. Tādēļ ļoti svarīgi bērnam apgūt priekšstatus, iepazīties ar apkārtējo pasauli un attīstīt valodu.

Valoda ir cieši saistīta ar domāšanu un iztēli. No tā mēs varētu spriest par bērna attīstību. Ar labi attīstītu runu bērni izsaka savas domas, viņi viegli saprot cits citu un prot uzmanīgi klausīties. Loģiski un saturiski organizēta runa ir bērna intelektuālās attīstības rādītājs. Bērna estētiskās un emocionālās attīstības līmenis nosaka bērna dzimtās valodas apguves prasmes. Bērnu runa attīstās pieaugušo atdarināšanas procesā, atdarinot pieaugušo lūpu kustības, sejas mīmiku un žestus. Svarīga ir pieaugušo komunikācija jau agrīnā bērna vecumā, sarunājoties, rotaļājoties un dziedot. Ja bērnam nav garīgu, psihisku traucējumu, tad sekmīgi attīstās bērna valoda un runa. Agrīnā bērna vecumā runā jāievēro pakāpeniskums, to attīstot ar pirkstiņu rotaļspēlēm. No agras bērniības, kuri nodarbojas ar sporta aktivitātēm, vingrina smalko motoriku, attīstās ātrāk arī garīgi.

B. Brice secina, ka “Jau mūsu senči bija ievērojuši, ka roku un pirkstu kustības, kuras veido saistībā ar nelieliem dzejolišiem, labvēlīgi ietekmē bērna attīstību” Pirkstu rotaļas un spēles: attīsta smalkās muskulatūras kustību koordināciju; palīdz sagatavot bērna roku rakstīšanai un citu dzīvē nepieciešamu kustību veikšanai; ir viens no bērna runas attīstīšanas un traucējumu novēršanas palīg līdzekļiem; veicina simultāno domāšanu, t.i., prasmi vienlaicīgi domāt par vairākām vienlaikus izpildāmām darbībām; vingrina bērna uzmanību, atmiņu un koncentrēšanās spējas.” (Brice. 2007, 7).

Ļoti svarīgi bērnam ir rotaļāties, jo pirkstiņu rotaļas ir ieteicamas un piemērotas no agrīna vecuma (kad bērns vel nerunā), jo darbības un tekstu ar bērnu roku kopā izpilda pieaugušais, veidojot pozitīvu, emocionālu saskarsmi. Piemēram, vienu un to pašu dzejolīti var izmantot kā iesildīšanās veidu pirms darbošanās, kā arī valodas nodarbībās un muzikālās nodarbībās, kā ritma un kustību koordinācijas vingrinājumu papildinot to ar skanošajiem žestiem.

Pirkstiņspēles var izmantot kā intereses uzturēšanas līdzekli pēc pārāk ilgas, vienveidīgas darbības.

Bērnu runas attīstību nodrošināšanai svarīga loma ir vecāku un pirmsskolas izglītības iestādes vienotai darbībai.

Šajā darbā tiks izpētīta bērnu runas attīstība ar pirkstiņu rotaļas palīdzību.

Pētījuma objekts: rotaļa pedagoģiskajā procesā.

Pētījuma priekšmets: 1-2 gadīgu bērnu runas aktivizēšanas ietekmēšanas iespējas pirkstu rotaļās.

Pētījuma mērķis: izzināt 1-2 gadīgu bērnu runas aktivizēšanas, sekmēšanas iespējas pirkstu rotaļās.

Hipotēze: 1-2 gadīgu bērnu runas aktivizēšana pirkstu rotaļās noritēs sekmīgi, ja:

- bērns jutīsies droši, veidojot labestīgu saskarsmi ar pedagogu;
- ja pedagoģiskajā procesā pedagogs izmantos bērniem piemērotas pirkstu rotaļas.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt zinātnisko literatūru par 1-2 gadīgu bērnu runas aktivizēšanu pirkstu rotaļās.
2. Pētīt bērnu vārdu krājuma paplašināšanos izmantojot pirkstu rotaļas.
3. Analizēt iegūtos datus un izstrādāt secinājumus.

Pētījuma metodes:

1. **Teorētiskā** – zinātniskā literatūras analīze.
2. **Empīriskās** – novērojums, vārda krājuma izpēte, pedagoģiskajā izmēģinājuma darbība un datu apstrāde.

Pētījuma bāze – Mārupes “X” pirmsskolas izglītības iestāde. Pētījumā piedalās 13 jaunākā pirmsskolas vecuma bērni.

1. Teorētiskās literatūras analīze par bērnu runas attīstības iespējām pirkstu rotaļās

1.2. Runas un valodas jēdziena skaidrojums

Runa ir cilvēka darbība, kura pastāv saskarsmē ar citiem cilvēkiem un kurā cilvēks pauž savas domas un nodod tās tālāk ar kādas valodas palīdzību (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014, 16).

Valoda radusies noteiktā cilvēka attīstības stadijā un liecina par viņa spēju būt sociālai būtnei, par spēju kontaktēties. “Valoda ir cilvēku sazināšanās līdzeklis. Tā ir jebkura fiziskas dabas zīmju sistēma, kas izpilda izziņas un komunikatīvu funkciju cilvēka darbības un savu domu izteiksmē un tālāk nodošanā ar kādas valodas palīdzību. Runa ir lietošanas process.” (Golubina. 2007, 224).

Runa liecina par cilvēka garīgo un psihisko attīstību, spēju veidot vārdus un tādējādi formulēt savas domas un uzskatus vārdos. Vajadzība pēc sabiedrības radījusi arī vajadzību cilvēkiem sazināties citam ar citu (Ļubļinska. 1979, 254).

Valoda nodrošina iespēju apgūt jaunu līdzi šim svešu pieredzi, kā arī nodot savas zināšanas citiem, piemēram, saviem bērniem. Latviešiem šādu zināšanu, tradīciju un morālo vērtību nodošana no paaudzes paaudzē ir tautas mutvārdu daiļrade – no mutes mutē, no paaudzes paaudzē skandētas tautasdziesmas, teikas vai pasakas. Šo garīgā mantojuma saglabāšanu nodrošināja vienīgi valoda, runa.

Cilvēku runai ir dažādi mērķi. Ar tās palīdzību mēs apmierinām savas vēlmes un vajadzības, cenšamies ietekmēt citu cilvēku uzvedību, veidojam attiecības, paužam savas sajūtas, fantazējam, izliekamies, rādām, jautājam un paskaidrojam.

Ir divas galvenās **runas funkcijas**:

- spēja izteikt savas domas kādā jautājumā, tādējādi paužot savas zināšanas;
- rosināt sarunas biedru kādai darbībai.

Ar runu var ne tikai izteikt kādu informāciju, bet paust jūtas, noskaņojumu, tā var noteikt arī cilvēka uzvedību dažādās situācijās (Dzintare. 2007,127).

Galvenie **runas veidi** ir :

- mutiskā jeb skaņas runa;
- rakstiskā;
- žestu runa .

Runāšana, teksta veidošana, domu izteikšana saziņas procesā. Vēsturiski izveidojusies saziņas forma, kuras līdzeklis ir valoda (Pedagoģijas skaidrojošā vārdnīca, 2000, 150). Runas

darbība **Valoda** ir zīmju sistēma, ko lieto, lai sazinātos, izteiktu domas, fiksētu informāciju (Skujiņa, 2000,184).

“**Valoda** ir izveidojusies pakāpeniski līdz ar cilvēka un cilvēku sabiedrības vēsturisko attīstību. Tā ir cieši saistīta ar cilvēka psihisko dzīvi, viņa sajūtām, domāšanu, iztēli un gribu.” (Golubina, 2007.224).

Valodai ir milzīga nozīme bērna psiholoģiskajā attīstībā, jo tā pilda konkrētas funkcijas:

- komunikatīvo;
- vispārinošo;
- regulējošo.

Ar runas un valodas palīdzību skolotājs sniedz zināšanas, veido bērna attieksmi pret apkārtējo pasauli, sekmē bērna runas attīstību (Golubina, 2007, 224).

Valoda arī veic dažādas savas **funkcijas** un uzdevumus mūsu dzīvē.

Tās ir:

- esamības atspoguļošana un izziņa, domāšana;
- domu, jūtu, gribas izteikšana;
- sazināšanās;
- ietekmēšana;
- kultūras veidošana, iemiesošana un apguve;
- sazināšanās, domāšanas un domu izteikšanas, objektīvās īstenības atspoguļošanas un izziņas funkcijas.

Valodas funkcijas savā starpā ir cieši saistītas un nav iespējams noteikt, kura no funkcijām būtu vadošā (Gadamers,1999, 508).

Mazs bērns – ir kā spogulis, kurš atdarina klausoties pieaugušo runu, viņš veido savu runu un tādā veidā apgūst vārdu krājumu. Ja bērnam tiek traucēta runas attīstība, tad viņam rodas traucējumi, saskarsmē ar citiem un darbojoties tajā, kas līdz ar to negatīvi ietekmē bērnu vispusīgo attīstību.

Noteikt runas un valodas robežu nav iespējams, jo valoda atrodas pastāvīgas attīstības procesā, taču droši var izvirzīt noteiktas prasības valodas attīstības līmenim dažādos attīstības un mācīšanas posmos (Golubina, 2007, 224).

Valodas kā potenciāli cilvēka apziņā esošas abstraktas zīmju sistēmas konkrēta izpausme tekstā ar maņu orgāniem mutvārdos uztveramā veidā; gan runātā, teksta radīšanas process, gan šī procesa rezultāts (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2011, 74).

Lingvodidaktikas terminu vārdnīca skaidro, ka runa ir cilvēka apziņā esošas apstruktas zīmju sistēmas konkrēta izpausme, runātā teksta radīšanas process, gan šī procesa rezultāts (Lingvodidaktikas terminu skaidrojošā vārdnīca. 2011, 74).

Ļevs Vigotskis izdala šādas runas funkcijas:

- sazināšanās (komunikatīvā) – saskāsmes procesa īstenošana;
- nosaucošā (nominatīvā, signifikatīvā) priekšmetu, parādību, darbību, īpašību, dzīvu būtņu u.c. apzīmējumi;
- vispārinošā;
- plānojošā;
- regulējošā (Logopēdisko terminu skaidrojošā vārdnīca, 2010,284).

A. Vorobjovs par runas galveno funkciju uzskata informācijas nodošanu. Saruna sastāv no diviem procesiem:

- runas ekspresija – domas ievietošana valodā un nodošana sarunu biedriem.
- runas impresija – iegūtās informācijas uztvere un analīze (Vorobjovs, 1996,92).

Ļ.Vigotskis saka par runas funkcijām, ka runa pirmām kārtām ir sociālās saskāsmes līdzeklis, izteikšanās un saprašanās līdzeklis. Saziņa, ja to nepastarpina runa vai kāda cita sistēmas zīme, vai saziņas līdzeklis, ir iespējama tikai visprimitīvākajā līmenī un ļoti ierobežotā apjomā, kā tas ievērojams dzīvnieku pasaulē (Vigotskis, 2002,16).

Bet V.Gluhovs par runas svarīgāko funkciju uzskata saskāsmes funkciju. Viņš uzskata, ka tā izpaužas divējādi, lai kaut ko paziņotu un iedarbotos uz sevi un citiem, tādējādi rodas vēl viena runas funkcija – savas un citas uzvedības regulēšanas funkcija, kura izpaužas arī visu psihisko procesu organizācijā un integrācijā (Gluhovs, 2005.48).

Kopumā runas darbībā var izdalīt četras patstāvīgas runas formas:

- divas saistītas ar ekspresīvo runu (mutvārdu un rakstu formu);
- divas – ar impresīvo runu (t.i., mutvārdu un rakstu runas izpratni) (Miltiņa.2005, 12).

Runa ir valodas individuālā izpausme, jo ar to cilvēks ne tikai izmanto savu valodu, bet izsaka savu attieksmi pret notiekošo.

Secinājums. Valodai ir liela nozīme, jo ar valodas palīdzību cilvēks spēj sazināties, formulēt savu domu gājienu, izsaka savu viedokli, to saglabājot un nododot citām paaudzēm. Runa ir saprašanās, izteikšanās līdzeklis. Cilvēku dzīvē runai ir liela nozīme psihiskajā un garīgajā attīstībā.

1.2. Runas un valodas attīstība 1-2 gadīgu bērnu vecumposmā

Attīstība – tas ir kvalitatīvs process, kas saistīts ar organisma strukturālām pārmaiņām – ķermeņa šūnu specializēšanos un jaunu šūnu grupu un audu veidošanos. Nobriest atsevišķi orgāni, orgānu sistēmas, arī smadzenes. Cilvēka attīstība ir nepārtraukts process, kurā izteiktas augšanas kvantitatīvās pārmaiņas periodiski nomainās ar straujākām kvalitatīvām organisma struktūras un funkciju pārmaiņām. Attīstība norit visas dzīves garumā. (Špona, 2004, 20).

Bērna runas attīstība norisinās kā process, kurā bērns apgūst dzimto valodu, tās vārdu krājuma bagātību un gramatiskās formas, kas nepieciešamas, lai katrs cilvēks saprastu viens otru un izteiktu savas domas, vēlmes un pārdzīvojumus.

Runa attīstās bērna ikdienas saskarsmē ar pieaugušajiem un vienaudžiem. Veiksmīgu runas attīstību nodrošina ne tikai pieaugušā runas pareizība un bagātība, bet arī bērna pieaugošās vajadzības. Vajadzība pēc saskarsmes, vēlēšanās izzināt, saprast jauno, neparasto, cenšanās tikt saprastam, paziņot otram par kaut ko, nepieciešamība ietekmēt otru, lai izraisītu vēlamo atbildes reakciju, tie ir motīvi, kas rosina mazu bērnu aktīvai valodas apguvei (Lubļinska, 1979, 276).

Bērna attīstībā var atzīmēt nepārtrauktu, pozitīvu virzību visās jomās – kustībās, runā, socializācijā un valodā. Dažādu, atšķirīga lieluma un faktūras priekšmetu taustīšana, satveršana veicina un atvieglo runas skaņu veidošanu (Irbe, 2015,76).

Arī fiziskā un psihiskā attīstība noris vienoti. Cilvēks ir veselums, viņa ģenētiskie un dzīves aspekti nav pētāmi un izprotami atrauti cits no cita (Špona, 2004,20).

Attīstības un augšanas mijsakarības organisma veselums – to sekmē vai bremzē objektīvi izjaukts augšanas un attīstības veselums (Špona, 2004,20).

Par to, ka runas attīstības posms (viens līdz divi gadi) ir veiksmīgi noslēdzies, liecina:

- patvaļīgo artikulācijas kustību pakāpeniskais pieaugums, runas, dzirdes attīstībā;
- shemantiskās struktūras – runas intonācija – ritma – vārda fonētiskais veselums – pirmsākums vārda un tā nozīmes apguvei;
- runas darbības, komunikatīvo un izziņas mērķu sasniegšana (Miltiņa, 2013, 1300).

Runa attīstās divās formās:

- kā sarunu biedra runas saprašana;
- kā pašu sarunu valoda.

Runai iesaistoties bērnu dzīvē, kvalitatīvi izmana viņa attiecības ar apkārtējo pasauli, pārveidojot bērna izziņas, domāšanu un darbību.

Bērns apgūst runu kā līdzekli sevis izzināšanai un pašregulācijai, ja viņa vispārīgā runā ietilpst klausīšanās, lasīšana, saruna, strīdi, spriedumi.

Runa, veidojās bērna un pieaugušo cilvēku saskarsmes procesā. Bērns savā praktiskajā darbībā, veic virkni runas posmu:

1. Dūdošana (4-6 mēn.);
2. Šļupstēšanu (6-10 mēn.);
3. Pirmo vārdu kā pirmās signālu sistēmas signālu apguve (11mēn. – 1 gads 6 mēn.);
4. Vārda kā signāla, kas vispārina, balstoties uz būtisko pazīmju izdalīšanu, apguve un vienkāršu gramatisko formu pārvaldīšana (1gads 6mēn. – 2 gadi);
5. Situatīvās runas pārvaldīšana, saprasto un izrunāto vārdu skaita strauja palielināšanās (2-3 gadi);
6. Pāreja uz sakarīgās un izteismīgās runas pārvaldīšanu, sarežģītāku gramatisko struktūru apguve (4-6 gadi) un iekšējās runas parādīšanās (sākot ar 4-5 gadi);
7. Rakstu valodas apguve un loģiskās, izteismīgās runas tālāka attīstība, kas nodrošina bērnam neierobežotas iespējas īstenības izziņā un daudzpusīgā saskarsmē (Lubļinska, 1979, 277).

Runas darbība ir aktīvs, mērķtiecīgs, ar valodu pastiprināts un situāciju nosacīts saskarsmes process cilvēku savstarpējā sadarbībā.

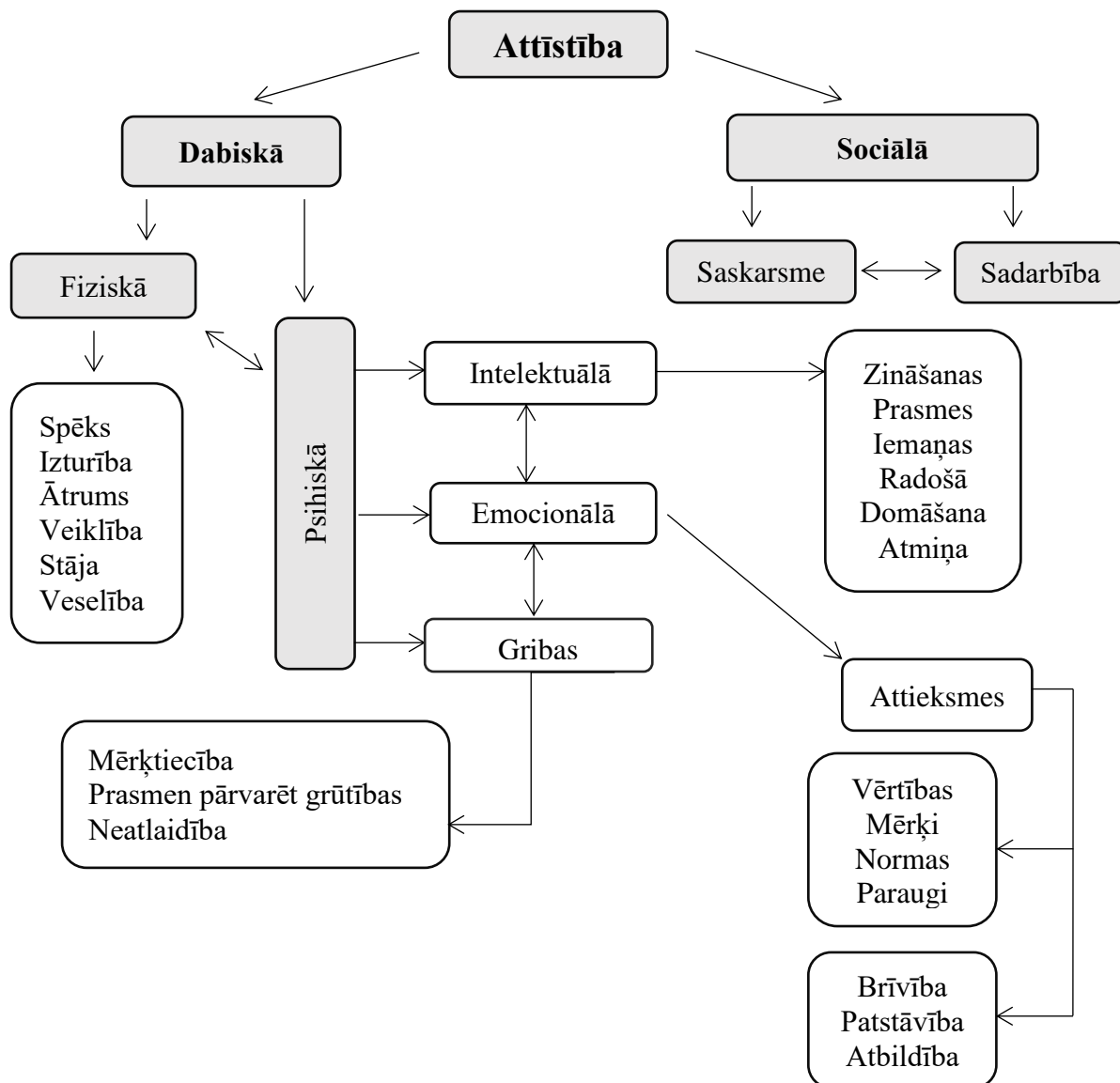
Runa kā darbība izpaužas vai nu kā darbības akta veselums (specifiska motivācija, nerealizējoties citos darbības veidos) vai arī atsevišķās runas darbībās, iekļaujoties neverbālā komunikācijā. Tas nozīmē, ka runas darbības atsevišķas formas aplūko visus darbības veidus (Miltiņa, 2013).

Raksturīgās pazīmes:

- **Darbības priekšmetiskums** – runas darbība notiek reālā saiknē ar apkārtējo vidi;
- **Mērķtiecība** – jebkura darbība, starposms, kurā ietverta perspektīvā vēlme to sasniegt;
- **Motivētība** – ikvienā darbībā ierosina vairāki motīvi, kuri saplūst vienotā veselumā;
- **Runas darbības hierarhiskā organizācija** - ietver sevī atsevišķu attīstības vienību (Miltiņa, 2013.122).

Katra bērna runas darbības posmā valodas apguve ir saskatāma kā pašpietiekama sistēma, ko bērns izmanto izziņas un saskarsmes mērķiem un kura ir tikai maza daļa no pieaugušo lietotās valodas sistēmas.

Bērna runas attīstība ir cieši saistīta ar ontogēnēzi. Tā ietver sevī atšķirīgus procesus, kas veido kvalitatīvas izmaiņas organismā. Kas ietekmē endogēnie (iekšējie), gan eksogēnie (ārējie) faktori. Apstākļi, kas cēloniski iedarbojas uz procesu. (skat.1.attēlu).

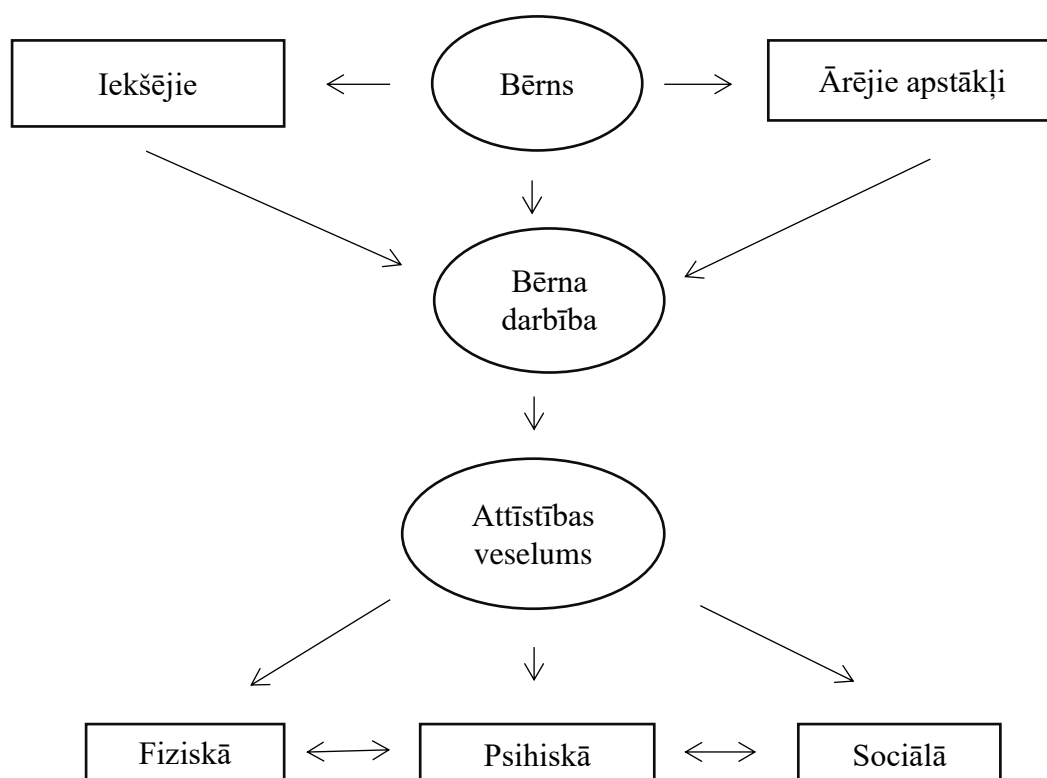
1.attēls. Cilvēka attīstība (Špona, 2004).

Bērns attīstībai nepieciešamo informāciju saņem no pasaules ap sevi, bet sociālā pieredze, iemaņas, prasmes veidojas priekšmetiskā, rotaļu un mācību darbībā.

Tikai kopīgā sadarbībā bērns – pieaugušais un priekšmetiskās darbības procesā mazais:

- uzkrāj priekšstatus par apkārtējo pasauli;
- apgūst priekšmetu, parādību nosaukumus;
- aktīvi sāk lietot apgūtās valodas vienības (Miltiņa, 2005, 14).

Stimuli runas attīstībai vairs nav noteicošie, jo bērns sevi apliecina runā, apgūstot sociālās lomas, izzinot un vispārinot pasauli caur rotaļu un ar rotaļu starpniecību. Pirmsskolas vecuma bērna vadošā darbība ir rotaļnodarbība, kurā pilnveidojas un attīstās mazais fonētiskais, leksiski gramatiskais ietērs (Miltiņa, 2005, 14). Bērna attīstības noteicošos faktoros ilustrē 2. attēls.

2.attēls. Bērna attīstību ietekmējošie faktori (Miltiņa 2013)

Bērns ienāk pasaulē un atklāj savu apkārtni ar jau sagatavotu ķermeni dažādu kairinātāju darbību uztveršanai. Pieci analizatori (redze, dzirde, oža, garša, tauste) nodrošina pirmo priekšstatu veidošanos. Bērna aktivitāte, kas izpaužas kustībā, ļauj realizēties augšanas dabiskajai dziņai, bez kuras nav iedomājama cilvēka attīstība (Miltiņa, 2013).

Agrīno bērnību sauc bērna attīstību no 1 līdz 3 gadu vecumam. Šim periodam ir jāveltī lielākā uzmanība, jo šajā laikā sāk attīstīties bērna personības galvenās kvalitātes, tādas kā ES koncepcija, pašvērtējums, saskarsmes prasmes un iemaņas, sociālās lomas uz atdarināšanas un empātijas pamata, kā arī priekšmetu funkcionālā apguve atbilstoši sociālajām semiotiskajām nozīmēm, priekšmetu nosaukumu apguve, egocentriskās runas apguve.

3 gadu vecumā bērna atmiņa, uztvere, uzmanība, domāšana iegūst vairāk pieaugušiem cilvēkiem raksturīgu īpatnību, nekā tas bija līdz šim, bērns iemācās izziņas procesus izmantot aktīvi (Svence, 1999, 62).

Runa bērni apgūst ļoti ātri, it sevišķi, kad ir sākuši izrunāt pirmos vārdus. Bērnu runa attīstās no pašiem primitīvākajiem izteicieniem līdz prasmei apzināti izteikt noformulētu domu ātrā tempā un gramatiski pareizos teikumos:

- 1 gads – pirmie apzinātie vārdi (mamma, tētis, jā, nē);
- 1,5 gadi divu vārdu kombinācijas (mans suns, dzert sulu. Protams savā bērnu fonētikā);

- No 2 līdz 2,5 gadiem – garāki izteicieni, piemēram “tāpēc Jānis raudāja”, “liec zīmuli”, “kas tas ir”;
- 3 gadi – runu veido teikumi, bērni sarunājas, bet nevienmēr atbild (Svence,1999, 63).

Sākot ar pirmā gada beigām, bērniem ir izveidojušies priekšstati, kas ir tuvākajā apkārtnē un kā to sauc – par rotaļlietām, par ķermeņa daļām, ēdienu. Bērni izprot atsevišķas lietas, ne kopsakarības un nianšes. Ap 4 gadu vecumu bērni pamazām iemācās izprast lietu nianšes un vispārinājumus.

No 1,5 līdz 2,5 gadiem bērni iemācās kombinēt vārdus. Veido 2-3 vārdu frāzes. Bērniem 2,5 gadu vecumā raksturīga patstāvīga un aktīva runa. Kas ir vērsta uz paša bērna un pieaugušā uzvedības regulāciju. Attīstās arī fonemātiskā runa – gramatisko formu saskaņošana. Bērni 3 gadu vecumā, visos gadījumos jau saskaņo gramatiskās formas, locījumas un galotnes. Šajā vecumā bērni var veidot sarežģītus teikumus. Ir apzināta apziņas kontrole par to, ko saka. No 2 gada vecuma bērnam ir aktīva interese par visu. Viņš visu grib zināt, visu grib pataustīt, ieraudzīt, saklausīt – tas ir “kāpēcīšu” vecums. Bērnu 2 gadu vecumā pasīvais vārdu krājums vēl ir lielāks nekā aktīvais – tas ir 3 reizes lielāks. (Svence,1999, 63).

Sākumā, mācoties runāt, bērns vienkārši rāda ar roku uz lietu, kas viņu interesē, un gaida, ka pieaugušais to nosauks.

Bērnu runāt nemācam, bet veidojam ar viņu sarunu – dialogu. Bērns redz un dzird no tēva mutes, ka viņam sanāca un kā teica tētis. Šis princips jāievēro ar nerunājošu bērnu no pusotra līdz pat diviem gadiem (Irbe, Lindenberga, 2015, 78).

Viens no galvenajiem otrā gada darbiņiem ir vārdu krājuma paplašināšana, jēdzienu apgūšana. Runa var būt vēl neskaidra, saprotama tikai savējiem, tomēr mazuļa “vārdnīca” kļūst aizvien biežāka un soli pa solim tuvina pareizai izrunai, viņš turpina apgūt tādus jēdzienus kā “pareizi un nepareizi, liels un mazs, augšā un lejā”. Bērns šajā vecumposmā iemācās runāt teikumus, kas sākumā sastāv vismaz no no diviem vārdiem vārdiem. Tātad jāapgūst ne tikai lietvārdi, bet arī darbības un īpašības vārdi (Irbe, Lindenberga, 2015, 96).

Secinājumi: Agrīnajā vecumā attīstās bērna runa un domāšana, kas ietekmē bērna attīstību veselumā. Liela nozīme bērna attīstībai ir draudzīgai, nepiespiestai un pozitīvai videi, pozitīvai saskarsmei ar pieaugušo, jo bērns runu apgūst saskarsmes procesā.

1.3. Rotaļu nozīme bērna attīstībā

Bērns visu iemācās caur rotaļu. Bērna attīstībā, rotaļai ir liela nozīme, jo caur rotaļu bērns daudz ko uzzina jaunu un iemācās. Tas liecina par bērna fizisko, psihisko un intelektuālo attīstības līmeni. Caur rotaļu bērns uzņem daudz informācijas par apkārtējo pasauli ar saviem maņu orgāniem un ķermeni. Rotaļa attīsta bērnos humora izjūtu. Ar šādu pamatu bērns labāk bez piepūles neapzināti mācas. Rotaļa bērnos ne tikai rada prieku, bet arī iespēju izmantot savus maņu orgānus un ķermeni, caur viņiem uzņemot daudz informācijas par apkārtējo vidi, pasauli.

Rotaļas gaitā tiek radīti vislabākie apstākļi bērna garīgajai un fiziskajai attīstībai, viņa psihisko procesu, personības un uzvedības veidošanai (Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2012, 281).

Bērnām rotaļājoties lielu vēlmi rada rotaļas kopā ar pieaugušo. Tādējādi bērnam ir nozīmīgi rotaļāties ar pedagogu, vecākiem vai ar kādu no pieaugušo. Lielu nozīmi dod, ja pedagogs piedāvā bērnam rotaļas atbilstoši viņa vecumam un spējām. Šādās rotaļās bērns jūtas droši un piedalās tajās ar prieku.

Kā norāda D. Dzintere un I. Stangaine, D. Elkoņins un A. Ļeontjevs rotaļu dēvē par pirmsskolas vecuma bērnu vadošo darbības veidu, kurš attīsta jaunus darbības veidus, kam ir vairākas pazīmes:

- vadošajā darbības veidā attīstās jauni darbības veidi, piemēram, rotaļā bērns sāk mācīties;
- veidojas jaunveidojumi un pārkārtojas atsevišķas psihiskas funkcijas, piemēram, veidojas radošā iztēle;
- Izmainoties bērna attieksmei pret apkārtējo pasauli, izmainās arī rotaļas raksturs, tās kļūst aizvien sabiedriskākas (Dzintare, Stangaine, 2007, 13).

D. Dzintere un I. Stangaine uzsver, ka rotaļa, bērns un bērnība ir nedalāmi jēdzieni. Ikviens bērna bērnība ar savām rotaļām ir vērtība pati par sevi.

Rotaļa ir pirmsskolas vecuma bērna dzīvesveids. Rotaļā viņš rada savu domu, jūtu un izjūtu pasauli – viņš domā, sacer, salīdzina, runā, izdomā, izpildot lomu, priecājas, skumst, smejas un dusmojas. Viņš rotaļā mācās, strādā, vēro, zīmē, eksperimentē, gatavo rotaļlietas. Rotaļa viņu nodarbina. Rotaļa palīdz bērnam izprast sevi, tuvoties un apgūt tuvāko apkārtni, iedziļināties gan pieaugušo, gan citu bērnu attiecībās.

Bērnu rotaļā atbalsojas vērotais un pārdzīvotais pasaulē ap viņu. Šī bērna pasaule var būt gan priecīga, ar pozitīvu saturu, gan naidīga, nemiera pilna. Visu, kam bērns tic, kas viņu interesē, viņš cenšas attēlot savās rotaļās.

Rotaļā bērns dzīvo savu bērna dzīvi. Rotaļa vislabāk sagatavo bērnu dzīves turpmākajai darbībai (Dzintare, Stangaine, 2007, 5).

Rotaļa attīsta humora izjūtu. Tas ir labākais pamats mācīšanai, jo bērns mācās bez piepūles, pats to neapzinoties. Rotaļa dod ne vien prieku, bet arī iespēju izmantot savu ķermeni un maņu orgānus, tā ļauj uzņemt daudz informācijas par apkārtējo pasauli. Rotaļā bērns mācās kontaktēties un respektēt otru cilvēku (Bakiša, Romēns, 1997. 2).

Rotaļa ir bērna dzīves neatņemama sastāvdaļa, un mēs katrs visu mūžu spēlējam dažādas lomas. Mijiedarbībā ar citiem, cilvēks uzvedas dažādi – viņš spēlē vecāku, pieaugušā un bērnu lomas, atrodoties kādā no viņa Es apziņas stāvokļiem.

Autore uzsver, ka bērnība ir cilvēces kultūras un savas tautas tikumisko tradīciju apguves pirmais posms, primārais un galvenais socializācijas posms. Rotaļas nabadzība, primitīvisms sekmē bērnu komunikatīvo prasmju attīstību, pozitīvu attiecību veidošanos kopējā rotaļā. Kopīgās rotaļās, izpildot dažādas lomas, bērni netieši mācās saskatīt un vērtēt notikumus no dažādām pozīcijām, ievērojot noteikumus, citu intereses, uzvedības normas. Rotaļa ir netieša bērnu pašregulācijas sekmētāja, kas ir tik nepieciešams arī mācībās (Dzintare, Stangaine, 2007, 11).

Aktivitāte ir cilvēka darbīgums, rosīga darbība. Katrs bērns, īpaši agrajā bērnībā, vēlas darboties, izpētīt apkārtējo pasauli, atdarinot to, kontaktēties ar vienaudžiem.

Pēc D. Dzintares un I. Stangaines domām vērtīga ir I. Beļicka atziņa, ka rotaļa ir bērna pašdarbības (spontanitātes) izpausmes forma, bērna iekšējās enerģijas izpausmes forma ārējās darbībās. Tā ir iekšējās pasaules tēls, viņa domu un jūtu iemiesojums (Dzintare, Stangaine, 2007, 13).

Frēbelis uzskata, ka rotaļa netika uzskatīta par audzināšanas līdzekli, to vērtēja kā aizraušanos, atpūtu nevis nopietnu nodarbošanos, tāpēc arī nedomāja, ka rotaļai varētu piemist audzinoša nozīme (Bakiša, Romēns, 1997, 7).

Uzvedībā izpaužas bērna personībā, viņa rakstura, temperamenta īpašības, viņa vajadzības, motīvi, spējas. Uzvedības regulācijā ievērojama loma ir emocijām un jūtām. Katrs bērns atšķiras ar savdabīgu reakciju uz apkārtējās īstenības iedarbību (Dzintare, Stangaine, 2007, 13).

“Bez rotaļām bērns būtu visnožēlojamākais radījums. Rotaļa ir tas brīnišķīgais tilts, kurš savieno bērna neuzvaramo un nepiepildāmo “es gribu” ar viņa mazo un nespējīgo “es varu”.

Aktivitātē (rotaļā) bērns izsaka arī savu attieksmi pret darbību (savas vajadzības, intereses, gribas piepūli, emocijas). Aktivitātes (rotaļas) izpausme rod sevi pašdarbībā, tas ir, darbībā, kas atbilst bērna līmenim.

Bērna aktivitātei (arī radošai rotaļai) nosacīti var izdalīt trīs līmeņus:

1. Reproductīvais līmenis, ko raksturo pasivitāte, iniciatīvas trūkums, bezmērķība – bērns neprot vai nevēlas rotaļāties, vai arī viņa rotaļās ir nabadzīga iztēle. Viņš paņem vienu, otru, trešo rotaļlietu, nevar uzsākt rotaļu, pamet tās, vai arī viņa rotaļu darbības aprobežojas tikai ar lelles un lāču barošanu;
2. Everistiskais jeb meklējoši izpildošais līmenis, bērna cenšanās pilveidot savu aktivitāti, vēlēšanās izmantot jaunus paņēmienus – bērnam ir vēlme darboties, rotaļāties, viņš pats uzsāk rotaļu, rada rotaļas vidi, uzņemas galvenās lomas, to izpildē ievieš atsevišķus radošus elementus;
3. Kreatīvais jeb radošais, ko raksturo bērna iniciatīva, jaunu nešablonisku (radošu) īstenošanas paņēmieni meklējumi – bērnam ir samērā noturīgas intereses, viņš prot izdomāt dažādu radošo rotaļu variantus, netradicionāli izpilda lomas (Dzintare, Stangaine, 2007,14).

Rotaļas aktivitāte risinās divos veidos – ārējā darbībā, iekšējā darbībā.

Rotaļai piedēvē dažādas īpašības – tā ir brīva indivīda vēlmju izpausme, kas īsteno daudzveidīgas funkcijas, tā ir aktivitāte, kurā cilvēks (bērns) gūst prieku, apmierinājumu no savas personīgas darbības (Dzintare, Stangaine, 2007, 16).

“Rotaļa ir neapzināta gatavošanās dzīvei. Gan arī dzīves laikā iegūtā nozīmīgumu, nevar ignorēt nedz neapzinātā un instinktīvā, nedz arī sociālās vides un audzināšanas noteikto lomu rotaļā. Rotaļu darbības rezultāts ir bērnu attīstība”. Rotaļa ir atslēga ar kuru bērns var atslēgt pasauli, tai ir visdažādākās variācijas (Bakiša, Romēns, 1997, 17).

Kā norāda D.Dzintare un I.Stangaine:

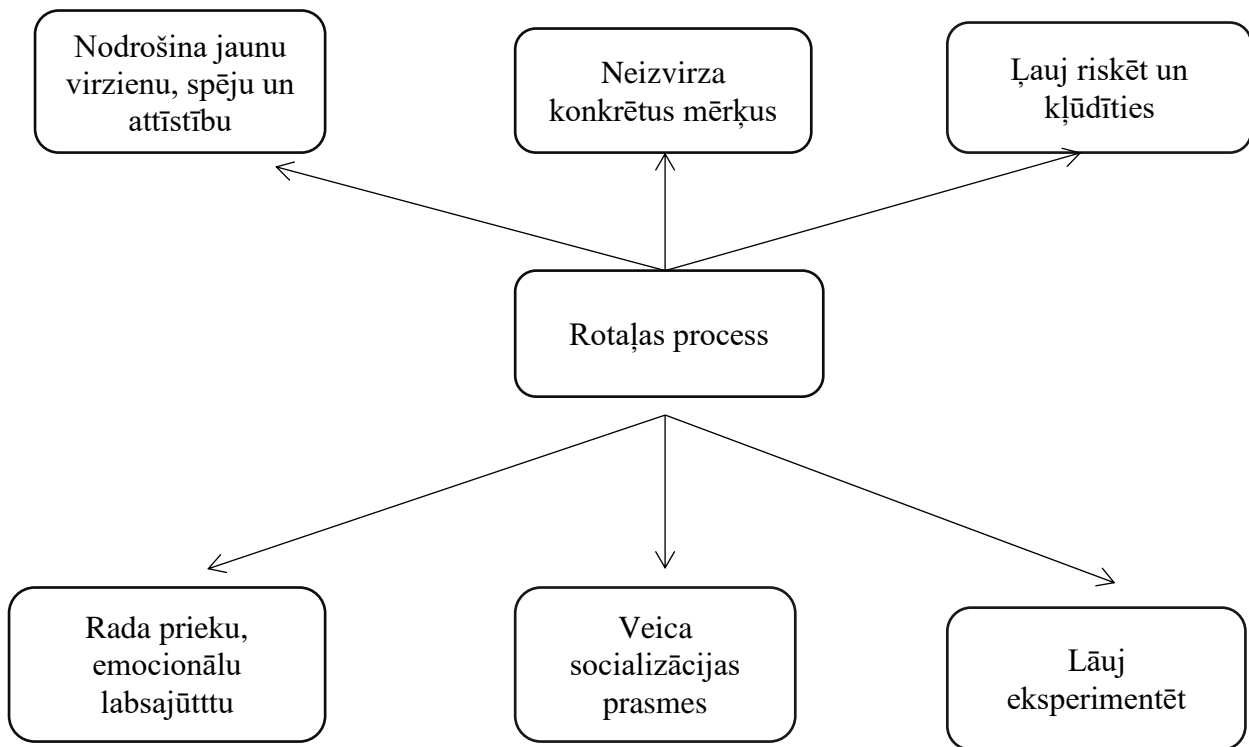
- Rotaļa ir darbošanās, kuru ietekmē ne tik daudz ārēji faktori, cik iekšējie. Bērns neizjūt pieaugušā varu pār sevi, jo “rotaļas pasaulē bērns ir brīvs un neatkarīgs, viņa gara tēli lido ārpus apkārtnes robežām, un pirmajos dzīves gados bezpēcīgā fantāzija šie nerimstoši vingrina savus spēkus”. Bērnam ir jāgrib darīt to, ko viņš dara;
- Rotaļa bērniem interesē un patīk. J.A Komenskis uzskata rotaļu par bērnam nepieciešamu nodarbošanos, kas atbilst viņa dabai un tieksmēm. Ikvienā bērnam jābūt vēlme atdarināt pieaugušos, būt pieaugušākam, nekā viņš ir, pētīt, uzzināt, izzināt. Bērns, kas rotaļājas, ir pilnīgi iegrimis savā nodarbē;
- Lai rotaļātos, bērnam vajag mijiedarboties ar kādu priekšmetu vai citu cilvēku. Bērns iesaistās procesā, darbojas un sadarbojas ar otru cilvēku vai priekšmetu, reaģējot uz pārmaiņām. Bērns, kas pasīvi vēro, klausās, nerotaļājas;
- Rotaļa ir atvērta ar iztēles bagāta, daudzveidīga. Bērna rotaļas nav pareizas vai nepareizas. Bērns burtiski nokopē vēroto un dzirdēto, bet attēlo to savā skatījumā.

Vienlaikus ir svarīgi, lai rotaļa neapdraudētu pašu bērnu, pārāk netraucētu pārējos un lai tai nebūtu negatīva virzība.

Psihologs Dž. Bruners izdala rotaļas īpašības, kas vairāk skar pašu rotaļas procesu, tās kognitīvās funkcijas:

- Rotaļa ir iekšēji motivēta darbība. Rotaļa it kā mīkstina dažādu kļūdu un neveiksmju smagumu. Tā ir lielisks līdzeklis apkārtējās pasaules izzināšanā;
- Rotaļā ir vāji izteikta saikne starp mērķi un līdzekli. Bērni reizēm rotaļas gaitā izmaina savus mērķus, lai piemērotos jauniem līdzekļiem, vai arī izmaina līdzekļus atbilstoši jauniem mērķiem. Tātad ar rotaļas palīdzību bērns ne tikai izzina, bet arī rada, izgudro;
- Bērni nepiešķir pārāk lielu nozīmi rotaļas rezultātiem. Viņi variē savus mērķus, vadoties tikai pēc personīgās fantāzijas. Ja dažādotība nav iespējama, tad tāda rotaļa bērnu garlaiko;
- Bērnu rotaļai reti ir gadījuma raksturs, tā reti ir haotiska. Rotaļa attīstās pēc noteikta scenārija. Nereti bērni attēlo darbības pretēji dzīvē vērotajam, idealizē ikdienu;
- Bērns rotaļā gūst apmierinājumu. Šķēršļi, ko bērni paši rada rotaļā, sagādā viņiem prieku. Bez tā rotaļa ir vienmuļa (Dzintare, Stangaine, 2007, 19).

Bērniem nav svarīgs rotaļas rezultāts, tā attīstās pēc noteikta scenārija un reti tai ir gadījuma raksturs. Rotaļā bērni attēlo ikdienā redzēto, izspēlē dažādas situācijas ar rotaļlietām (Dzintere, 2001). Dzintere rotaļas procesu kvalificē šādi (sk. 3 attēlu).

3.attēls. Rotaļas prasmes un funkcijas (Dzintere, 2011)

Iesaistoties rotaļas procesā, bērns mācās dzīvot mūsu simboliskajā pasaulē, domu un vērtību pasaulē, tajā pašā laikā izzinot, izmēģinot un mācoties. Mācoties kaut ko interesantā darbībā, tiecoties pretim saistošam mērķim, ir daudz patīkamāk un vieglāk kaut ko atcerēties nekā speciāli (tīši). Mācoties ir nepieciešams, lai rotaļas būtu pietiekami daudzveidīgas. Emocionālu un garīgu gandarījumu bērns gūst gan paša izdomātās rotaļās, gan pieaugušo radītājās, ja viņš var brīvi darboties.

Abu veidu rotaļām ir kopīgas īpašības:

- Labprātīgi izvēlēta darbība ar tai raksturīgu emocionālu pacēlumu, rotaļas prieku;
- Tā ir īpaša modelējoša darbība, kur bērns vai nu pats izpilda lomu, vai modelēnoteikumus, pastāvot saiknei ar reālo pasauli, attēlojot reālu darbību vai attiecības.

Daudzi pedagogi un psihologi uzsver rotaļas nozīmi bērna vispusīgā attīstībā:

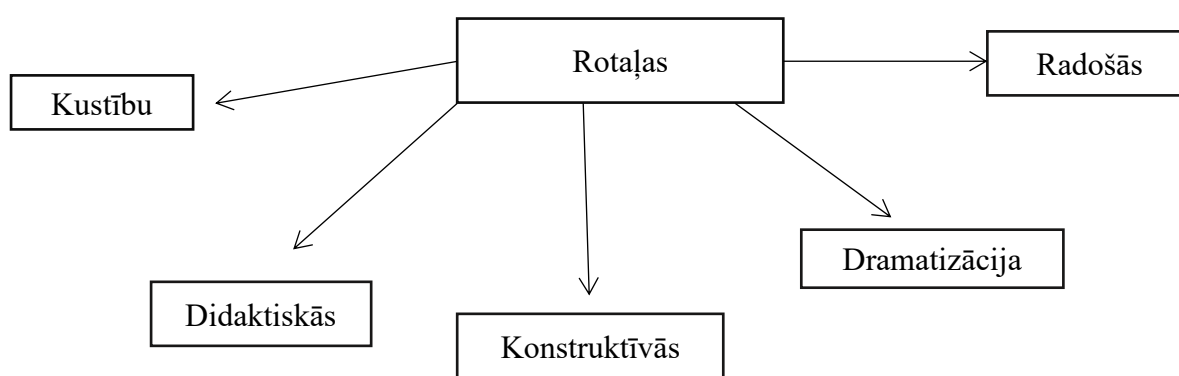
- Rotaļa ir bērna nepieciešama dzīves sastāvdaļa, jo tā palīdz viņam izprast apkārtējo pasauli (dabu);
- Rotaļājoties bērns ir pētnieks. Viņš izpēta pats sevi (spēku, vājumu, varēšanu, intereses);
- Rotaļā bērns pēta arī dažādus dabas objektus, norises, pārvērtības;
- Rotaļā var redzēt, ko bērns zina, improvizē apgūto, zināmo un veido viņa darbības ieksējo plānu, kuru viņš pielieto citās situācijās;

- Rotaļa sekmē fizisko attīstību. Bērns var lēkt, mest, skriet, ķert;
- Bērns rotaļā attīstās intelektuāli. Bērniem ir iespēja atklāt, analizēt un eksperimentēt ar pasauli(dabu) sev apkārt. Bērns var bagātināt savus priekšstatus, izpratni par dabu. Viņš mācās salīdzināt, secināt un klasificēt;
- Bērns mācās sadarboties ar vienaudžiem un pieaugušajiem, uzklaut viņu idejas;
- Bērns gūst daudzveidīgu sensoro pieredzi (Freibarga, Priede, 2007, 50-51).

Vienotas rotaļu kvalifikācijas nav, katrs autors to dara no sava aspekta, tāpēc tiek minētas dažas nozīmīgākās rotaļas:

- kustību rotaļas – pilveido kustību koordināciju, uzmanību, izturību, novērošanas spējas, sagatavo sporta nodarbībām;
- didaktiskās rotaļas – viens no veidiem, kā veicināt pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma bērnu izziņas aktivitāti. Didaktisko rotaļu laikā bērni iepazīstas ar priekšmetu īpašībām, precizē savus priekšstatus par apkārtējo pasauli, pilnveidojas viņu novērošanas spējas, uzmanība, atmiņa, domāšana un runa;
- sižeta , lomu (radošās) rotaļas – kam ir vislielākā nozīme bērnu attīstībā;
- teartralizētās rotaļas u.c. – rotaļu sižetu bērns veido, no literāriem darbiem vai paša izdomātiem stāstiem (Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2012, 281).

Rotaļu iedalījums pēc Lubļinskas sistēmas:

4.attēls. Rotaļu iedalījums (Lubļinska, 1979. 382)

Secinājumi. Rotaļai bērna attīstībā ir liela nozīme, tā attīsta bērna prātu, attīsta saskarsmes iemaņas, attīsta impulsu kontroli, uzlabo koncentrēšanās spējas, palīdz fiziski attīstīties kā arī palīdz bērnam mazināt stresu.

1.4.Pirkstu rotaļa kā bērnu runas aktivizētāja

Mūsu senči ievēroja, ka roku un pirkstu kustības, kuras veidojas saistībā ar īsiem dzejolīšiem, labvēlīgi ietekmē bērnu attīstību.

Sākumā tautasdziesmas katras divas rindiņas atkārtoti divas reizes, jo pirmajā reizē bērns ieklausās, bet otrajā jau ir gatavs darboties (Beļčūne, 2009, 2).

Katrā folklorā ir īsi asprātīgi pantiņi, kurus skandinot darbojas līdzīgi bērnu pirkstiņš un rociņas.

Kamēr bērns ir pavisam mazs, pieaugušais tur viņu klēpī un, saņēmis bērna rokas savējās, ritmiski kustina tās līdzīgi tekstam. Kad bērns paaugās, abi rotaļnieki sēž viens otram pretī un bērns atdarina pieaugušā kustības.

Pedagoģijas zinātnieku doktores D.Dzintare un R. Boša atzīmē, ka jebkura rotaļa:

- rada bērniem emocionālu komfortu, līdzsvaru, apmierinājumu, brīvības un drošuma izjūtu;
- ļauj realizēt sevi, apjaust savas intelektuālās iespējas, veiklību;
- darbojoties bērns iepazīst pasauli, atīsta iztēli, jaunradi, sevišķi, ja viņam ir vēlme un prasme izmantot dažādus mākslas veidus;
- rotaļā bērns izsaka savus pārdzīvojumus;
- rotaļā mazais netieši mācās un attīstās (Dzintare, Boša. 1997, 16).

Rotaļa rada bērnam emocionālu komfortu, līdzsvara un drošuma izjūtu, apmierinājumu un prieku.

Pirkstiņrotaļām ir daudzpusīgs iedarbības spēks :

- veidojas emocionāls kontakts ar pieaugušo;
- attīstās bērna vēlēšanās darboties;
- pieaug viņa aktivitāte;
- bērns netieši vingrinās kustību koordinācijā, tādējādi attīstot domāšanu un runu;
- regulāri stimulējas runas zonas kustīgums galvas smadzenēs, kas labvēlīgi ietekmē bērna runas korekciju;
- pilnveidojas psihiskie procesi – uzmanība, atmiņa, - kas cieši saistīta ar runu;
- atvieglojas rakstīšanas prasmes apguve nākamajiem skolēniem (Krafte, 1999. 26).

Savukārt pirkstu rotaļas un spēles:

- attīsta smalkās muskulūras kustību koordināciju;
- palīdz sagatavot bērna roku rakstīšanai un citu dzīvē nepieciešamu kustību veikšanai;

- ir viens no bērna runas attīstīšanas un traucējumu novēršanas palīg līdzekļiem;
- veicina simultāno domāšanu, t.i., prasmi vienlaicīgi domāt par vairākiem vienlaikus izpildāmām darbībām;
- vingrina bērna uzmanību, atmiņu un koncentrēšanās spējas.

Izšķir triju veidu dzirdes sajūtas: runas, mūzikas un trokšņu sajūtas. Trenēšana jāsāk jau zīdaiņa vecumā, pievēršot bērna uzmanību dažādām skaņām. Šajā vecumā svarīga ir māmiņas dziedātā šūpuļdziesma, skandētie ritma dzejoliši un pirkstu rotaļas. Līdztekus notiek arī emocionālā attīstība (Brice, 2007, 7).

Tas bērnos rada pārliecību, drošības sajūtu, ka viņu kāds mīl. Liela nozīme cilvēkam ir vārds, kuru pilnveido emocijas. Agrīnā vecumā bērniem ir nepieciešamas pirkstu rotaļas. Tās izpilda pieaugušais ar bērna roku, ar kurām dzejolišus nodrošina izteismīgas emocijas, neslēpjot tās.

B. Brice uzsver, ka izvēloties skaitāmpantu, ieteicams ievērot pakāpenības principu – no vienkāršākā uz sarežģītāko. Darbojoties ar agrīnā vecuma bērniem, ieteicams, tekstu izrunāt lēnākā tempā, ar skaidru dikciju, izteismīgā intonācijā. Darbojoties ar mazuli viņš jāpaņem klēpī, turklāt vēlams, lai bērns redzētu pieaugušā seju, emocionālo izteiksmi, vērotu mutes kustības.

Pašradītas dziesmiņas bērniem ir ļoti mīļas. Šajās kopīgajās rotaļās varat izmantot piemērotas bilžu grāmatas ar lieliem attēliem vai bērnu rotaļlietas – tās apdziedot un skandējot ritmiskus dzejolišus. Vēlams bērniem izprast vārdu nozīmi dziedot dziesmiņas (Brice, 2007, 8).

Lai lielākiem bērniem skandētās pirkstu rotaļas nekļūtu garlaikotas, tās var papildināt ar dažādām skaņām, zilbēm un ar īsiem vārdiem, kustībām un ritmu.

Skandējot ritma runas vingrinājumus, var eksperimentēt ar tempu un dinamiku, kāpinot vai palēlinot runas un kustības tempu, izrunājot skaļāk vai klusāk atsevišķas frāzes. Vienu un to pašu dzejolīti var izmantot, gan kā pirkstu rotaļu pirms zīmēšanas (kā roku vingrinājumu), gan kā dikcijas, artikulācijas vingrinājumu nodarbībā vai pirms dziedāšanas, gan kā ritma un kustību koordinācijas vingrinājumu, papildinot to ar skanošajiem žestiem.

Skanošie žesti ir ķermeņa orķestris:

- kāju piesitieni (dap – dap);
- viegli piesitieni augšstilbiem - gan priekšpusē (ļuk, ļuk), gan sānu daļā (skaņas mainās – ļik, ļik);
- plaukstu piesitieni (plik, plak);
- pusplaukstu piesitieni, ieliektu plaukstu piesitieni (tik – tik);
- piesitieni krūtīm (bundziņas – bum- bum);

- knipji (nik, nik).

Izmantojot skanošos žestus, bērniem veidojas noturīga kustību koordinācija, attīstās ritma izjūta. Lai bērnus ieinteresētu un padarītu darbošanos radošu, var aicināt mazos pašus padomāt, kādas kustības, kādus skanošos žestus lietot.

Ja bērns pārāk ilgi veic vienvēidīgas darbības, viņš ātri nogurst un zaudē interesi. Gan relaksācijai, gan intreses uzturēšanai lieliski var izmantot pirkstiņu spēles.

Pirkstiņu rotaļās ir ieteicami:

- jāizvēlas rotaļas atbilstoši bērna vecumam;
- jābūt precīzam un izteiksmīgam sniegunam;
- izpildot pirkstiņu rotaļas jāiesaista abas rokas (vienlaikus, pārmaiņus), lai attīstītu abu roku smalko motoriku;
- ja pirkstiņu rotaļu laikā sanāk improvizēt, to droši var darīt;
- Katrs bērns no sākama novēro pirkstiņu rotaļas un tad tikai tajās iesaistās, jādod bērnam ir laiks, lai viņš iesaistītos pirkstiņu rotaļās un aktīvi tajās darbotos.

Bērns mācās no savām aktivitātēm (darbībām). Jo vairāk tiek vingrināta kāda kustība, jo veiksmīgāka tā izdodas.

Pirmajā dzīves gadā strauji attīstās lielās kustības, līdztekus tam – pirkstu, delnu sīkās kustības un saskarsme ar apkārtējiem (Miltiņa, 2013,124).

Pieaugot sajūtu plūsmai no apkārtējās vides, pieaug arī bērna vēlme izzināt. Roka kļūst par darbības veicēju, par parbaudes objektu redzes, dzirdes, garšas, ožas, taustes sajūtām. Roka izpilda vēl vienu ļoti svarīgu funkciju, proti, runas darbības aktivizēšanu. Kopumā var atzīmēt, ka, veicinot sensoro un kustību (sīko un lielo) kompetenci, tiek aktivizēta runa.

Aktīvie pirkstu vingrinājumi veicina emocionālu bērna un pieaugušā saskarsmi. Bērns vēl neprot verbāli izteikties, taču ļoti agri atpazīst mātes balsi, tās intonatīvās noskaņas, emocionālo attieksmi (Miltiņa, 2013, 125). Kā norāda K.Dēķens mazais var nezināt vārdu nozīmi, tā jēgu, bet nojausmas par pausto informāciju viņš iegūst no pieaugušā žestiem, roku pieskārieniem, mīmikas, kustībām, acu skatiena (Dēķens 1921).

Ar pirkstu galiņiem bērns cenšas pieskarties visiem sīkiem priekšmetiem, satverot tos, ievietot plaisās un spraugās. Lēciens motorikas attīstībā izraisa arī lēcien runas attīstībā.

Runas aktivitāti “lalinošo” pseidovārdu posmā sekmē:

- labvēlīga, emocionāli piesātināta saskarsme bērns – pieaugušais;
- bērna jutekliskās pieredzes un pieaugušā komentējošās runas sasaite;
- izteiksmīga priekšmetiska un pozitīva runas vide, kas rosina bērnu atdarināt pieaugušā teikto (Miltiņa 2013,126).

Bērnām, rotaļājoties ar pieaugušo, rada lielu prieku rotaļās. Mazas rotaļas kļūst par bērna pozitīvo emociju, kustību pilnveides un runas darbības veicinātājām.

Rotaļas var atšķirt pēc:

- satura (tiek lietotas dažādās ikdienas norisēs);
- pēc ietvertajām veicamajām (lielajām) kustībām (ucināšana, smīdināšana u.c.);
- tiek izmantotas ssaistībā ar veicamajām sīkās motorikas (pirkstu) aktivitātēm;
- ucināšanas rotaļas.

Rotaļās prasmīgi ietvertas dažādas ritmiskas kustības, ko bērns veic atbilstoši tekstam (plaukšķināšana, ucināšana, tipināšana u.c.). Tautas rotaļās jau izsenis ir ietverta doma par mazā bērna kustību un runas darbības vingrināšanu, akcentējot domu – darbības drīkst un vajag atkārtot, veicinot neverbālas un verbālas prasmes.

Rotaļās ietvertie teksti ir vienkārši. Tie veicina bērna patīkamu valodas prosodiju (tempa, ritma, pauzes, intonācijas) uztveri. Veicamajās darbībās nozīmīga ir pieaugušo līdzdalība – kopā runāt, kopā sist plaukstas, bieži, bērnu turot uz ceļgaliem, ucināt, mācīt, salikt. Sadarbībā veidojas bērna drošības izjūta, kas atbrīvo mazā bērna emocionalitāti, rada pārliecību par savu varēšanu, aktivizē jaunu skaņu, zilbju, vārdu apguvi.

Ļoti nozīmīga ir vecāku verbalizēta attieksme, kas atspoguļojas arī bērnu rotaļās. Pozitīva attieksme (mīļi vārdi, smaids, bērna uzmundrināšana) veicina bērna galvas smadzeņu darbības nespecifisko aktivizēšanu, kam seko bērnu „valodošana” un pieaugušā papildus runas atbalsts.

Bērns pats ņem rokās „visu priekšmetisko pasauli”. Nozīmīgāka kļūst taustes (taktīlā) sajūta. Pieskaršanās sajūtu bērns visbiežāk apgūst kļūdu un pieredzes ceļā. Pieskaršanās rezultāts – karsts, auksts, patīkams. Ar izklauvēšanu tiek izjustas materiālu īpašības – skanējums, vibrācijas. Bērns mācās ar pirkstiem muzicēt. Priekšmetu paņemšana rokās – pakāpeniski veidojas no satveršanas kustības. Uzspiešana – dod iespēju noteikt priekšmeta mīkstum, cietumu. Aptaustīšanā vienmēr piedalās īkšķis, kas nosaka plaukstas tvērienu (Miltiņa, 2013, 129).

I.Miltiņa uzskata, ka runas saskarsme ar pieaugušo vienmēr atklāj bērnam jaunu pasauli. Mīmika, ķermeņa stāvoklis, tā kustības, skaņas un balss modulācijas, neverbāla komunikācija. Tikai darbība ar apkartējās vides priekšmetiem. Valoda atklājas kā noderīgs darbarīks, darbošanās instruments. Runas ieguvums izriet no bērna praktiskās darbošanās. Bērns mācās un apgūst prasmi izmantot savu ķermeni kustībās, bet valodu kā instrumentu, darbību īstenošanai. Bērna runāšanas priekštecis ir viņa ķermeņa motorā darbība.

Lai veiksmīgi norisinātos pirkstu rotaļas, mazajam bērnam jābūt drošam. Bērnam jāizjūt pieaugušā vēlme veidot labestīgu saskarsmi. Runāšana un valodas saprašana ir saistīta ar saprātu, un šīs divas jomas lielā mērā ir atkarīgas no sākotnējās intīmās saskarsmes. Svarīgas ir

rotaļas, kas vienlaikus attīsta valodu un kustības. Bērnam jābūt motivētam piedalīties, aktīvam, viņam jāuzdrīkstas līdzdarboties. Izmantojot pirkstu rotaļas, iespējams bērnu iesaistīt aizraujošā, tajā pašā laikā attīstību veicinošā rotaļā, kurā mazais var būt gan rotaļas vadītājs, gan arī darboties kopā ar citiem, gan arī atdarināt otra veikto. Pirkstu rotaļas nodrošina vajadzību sadarboties, tiek veicinātas rotaļu prasmes un rotaļas kontekstā daudz atrāk attīstās bērna runa.

Pirkstu rotaļās bērns var darboties ne tikai ar pirkstu tēliem un ķermeni, bet arī ar rotaļlietām. Tās var būt pirkstu lelles, kā arī roku lelles, kas dod papildus stimulu bērnam ieklausīties valodā. Rotaļlietas piesaista bērna uzmanību, kā arī rosina nosaukt tēla īpašības.

Nozīmīgas runas attīstības līdzeklis ir tautasdziesmas. Tās ir ritmiskas, skanīgas, atdzīvina bērnam iztēli. Rotaļu vecums ir mehānisms mācīšanas laikmets: bērns mācās ar tādu pašu patiku nesaprasto, kā arī saprasto, vārdu virknējums kā noturīgus pantiņus, jo viņu saista skanīgums pats par sevi. Katrai sarežģītai kustībai var izdalīt atsevišķus komponentus, . Kustību aktivizēšanas gadījumos var panākt atsevišķu vienkāršu kustību pilnveidi (Miltiņa 2013, 132).

Secinājumi. Bērnu vispusīgai, attīstībai liela nozīme ir rotaļām. Rotaļas palīdz attīstīt pirmās saskarsmes iemaņas, palīdz attīstīt bērna prātu un valodu. Rotaļājot bērnam attīstās saskarsmes prasmes ar saviem vienaudžiem, kas palīdz veidot dzīves pamatus nokotnei.

2. Pētījums par pirkstu rotaļu izmantošanas iespējām runas attīstībā

2.1. Pētījumā izmantoto metožu apraksts

Pētījuma mērķis: izzināt un izpētīt pirkstu rotaļas ietekmi uz runas attīstīšanu. Darba gaitā ievērojot nosacījumus – bērna vecumposmam atbilstošu rotaļu izvēli, emocionālu atsaucību un vēlmi praktiski līdzdarboties.

Pētījuma uzdevumi:

1. Izstrādāt kritērijus bērna runas attīstības noteikšanai;
2. Izzināt bērnu runas attīstību pētījuma sākumā;
3. Veikt pedagoģisko procesu bērnu runas attīstības sekmēšanai rotaļās;
4. Veikt atkārtotu bērnu runas attīstības izpēti, analizēt iegūtos rezultātus.

Pētījums tika veikts 2017. gada aprīļa mēnesī līdz 2017. gada septembra mēnesim. Pētījumā piedalījās Mārupes novada pirmsskolas izglītības iestādes 13 bērni, vecumā no 1,4 līdz 2 gadiem.

Pētījuma sākumā tika izstrādāti kritēriji, lai noskaidrotu bērnu runas prasmes:

1. Izprot pieaugušā runu;
2. Runā lieto atsevišķus vārdus;
3. Iesaistās pirkstu rotaļās, cenšoties runāt līdzī un atdarināt kustības;
4. Spēj atkārtot īsus skaitāmpantiņus, runājot līdzī skolotājam;
5. Runā novērojami īsi teikumi (2-3 vārdi).

Pētījumā tika izmantota novērošanas metode.

Izplatītākā empīriskā metode, ko izmanto pedagoģiskajās pieredzes izpētē ir novērošana. Novērošana ir pētāmo parādību speciāli organizēta uztvere. Šī metode dod objektīvus rezultātus tikai tad, ja prot atlasīt būtisko, raksturīgāko, saskatīt vispārīgo un konkrēto.

Novērošana, kā zinātniska pētniecības metode, atšķiras no parastās, ikdienišķās novērošanas ar savu mērķtiecību, plānveidību, kā arī novēroto faktu kvalitatīvo un kvantitatīvo apstrādi.

Atkarībā no pētīšanas uzdevuma var izdarīt vispārēju novērošanu vai atsevišķu rādītāju novērošanu. Novērošanā jāizvirza mērķis un jā sastāda plāns. (Jurgena, 2002, 45).

Sevišķi būtiska novērošanā ir iespēja salīdzināt daudzu cilvēku uzvedību apmēram vienādos apstākļos. Tas pētniekam rada iespēju noskaidrot, cik vispārnozīmīgas ir atrastās likumsakarības un kāda ir pētāmo cilvēku individuālās īpatnības. (Koments, Tamma, Elango, Indre, 1984, 10).

2.2. Bērnu raksturojums un prasmes pētījuma sākumā

Mārupes novada X pirmsskolas iestādes pirmsskolas grupu "Cālīši" apmeklē 16 bērni, vecumā no 1,5 līdz 2 gadiem. Grupā ir 5 meitenes un 11 zēni. Pētījumā piedalījās 13 bērni.

Darba pētījumā iesaistīto bērnu īss raksturojums (bērnu vārdi ir mainīti):

Ārons (1,9 g.v) – ir aktīvs, komunikabls, ļoti uzticīgs ir pieaugušajiem. Nelabprāt spēlējas ar vienaudžiem un dalās ar mantām. Patīk spēlēties ar mašīnām celt no klučiem torņus. Prot vienkāršas pašapkalpošanās prasmes (lietot galda piederumus, mazgāt rokas, ar atgādinājumu iet uz podiņu). Sarunā lietotie vārdi tiek izrunāti nesaprotami;

Reinards (2g.v) – ļoti reti apmeklē bērnu dārzu, jo bieži slimo. Bieži pietrūkst vecāki, jautā pēc viņiem. Izvēlas spēlēties ar galda spēlēm. Ar vienaudžiem ir draudzīgs. Bērns ir ļoti kautrīgs, bieži nepiedalās rotaļās. Runāt neprot, bet izrāda velmi kaut ko pateikt;

Rūdolfs (1,10 g.v) - ģimenē otrais bērns. Vairāk spēlējas ar puīšiem. Labprāt iesaistās rotaļās, patīk izrīkot citus bērnus. Nevēlas dalīties ar līdzīgi atnestajām mantām, bieži nesavaldīgs. Prot vienkāršas pašapkalpošanās prasmes (nomazgā rokas, noslauka tās, lieto galda piederumus). Saunā lietotos vārdus izrunā neskaidri un nesaprotami;

Marta (1,11 g.v) – Ģimenē vienīgais bērns. Aktīva, komunikabla, ļoti patīk spēlēties ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Patīk aktīvi iesaistīties lomu rotaļās. Ir saudzīga pret grupas mantām. Prot vienkāršas pašapkalpošanās iemaņas, dara to ar interesi – mazgā rokas, dodas uz podiņu atpazīst savu zīmīti. Sarunā lietotie vārdi tiek izrunāti skaidri. Runā parādās jauni vārdi;

Kārlis (2 gadi) – Ģimenē otrais bērns. Ļoti reti iesaistās lomu rotaļās, labprāt spēlējas viens ar galda spēlēm. Izvēlas vairāk spēlēties kopā ar pieaugušajiem, nevis ar vienaudžiem. Ir ļoti jūtīgs, ja nav līdzīgi mīļmantiņa. Izrāda lielu interesi, runāt neskaidri, bet ir iespējams sacīto;

Eva (2g.v) - nāk no daudz bērnu ģimenes. Ļoti čakla, paklausīga, labsirdīga. Vēlas vienmēr visur būt pirmā un līdere. Viegli komunicē ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Ar lielu interesi piedalās lomu rotaļās. Patīk ļoti dziedāt un spēlēties ar grupas mantām. Ir ļoti labi apguvusi pašapkalpošanās prasmes – mazgā rokas, dodas uz podiņu, lieto galda piederumus un atpazīst savu zīmīti. Sarunā lietotie vārdi tiek izrunāti ļoti skaidri un valoda ir saprotama;

Kitija (1,8 g.v) – ģimenē otrais bērns. Kautrīga, klusa. Bieži slimo, līdz ar to bērnu dārza apmeklējums ir mazs. Labprāt spēlējas viena, nepatīk spēlēties ar vienaudžiem. Pēc rotaļāšanās nesakārto mantas, bieži vien ir ļoti nekārtīga. Patīk spēlēties leļļu stūrī ar leļļu mantām. Ar pieaugušā palīdzību apgūst pašapkalpošanās iemaņas (mazgā rokas, lieto galda piederumus). Sarunā lietotos vārdus izrunā neskaidri un nav iespējams saprast, ko runā;

Eduards (1,11 gadi) – ģimenē vienīgais bērns. Ir aktīvs, komunikabls, drošs ar vienaudžiem, uzticas pieaugušajiem. Patīk spēlēties ar mašīnām un lego klučiem. Dalās ar

mantām un kārtu tās pēc rotaļāšanās. Nav noturīgas uzmanības piedalīties lomu rotaļās. Ar pieaugušā palīdzību apgūst pašapkalpošanās prasmes (mazgā rokas, lieto galda piederumus, dodas uz podiņu);

Elizabete (1,11 g.v) – nāk no daudz bērnu ģimenes. Bieži slimo, līdz ar to apmeklējums bērnu dārzā ir mazs. Labprāt spēlējas viena un ļoti reti spēlējas ar vienaudžiem. Patīk spēlēties ar lellēm un dažādām galda spēlēm. Neiesaistās lomu rotaļās bez pieaugušā lūguma. Ar pieaugušā palīdzību lēnām apgūst pašapkalpošanās prasmes (mazgā rokas, lieto galda piederumus, dodas uz podiņu). Sarunā lietotos vārdus izrunā neskaidri un nav iespējams saprast sacīto;

Patriks (1,9 g.v) – nāk no daudz bērnu ģimenes. Labi sadarbojas ar vienaudžiem un pieaugušajiem. Patīk spēlēties ar mašīnām, klučiem un puzzle. Piedalās ar intresi lomu rotaļās. Pēc rotaļāšanās sakārto grupas mantas. Prot vienkāršas pašapkalpošanās iemaņas (atpazīst savu zīmīti, mazgā rokas, lieto galda piederumus un dodas uz podiņu). Sarunā tiek lietoti jauni vārdi, kurus izrunā skaidri, ir iespējams saprast sacīto;

Ernests (1,10 g.v) – vienīgais bērns ģimenē. Aktīvs, dzīvespriecīgs, komunikabls. Draudzīgs pret pieaugušajiem un vienaudžiem. Prot paprasīt pieaugušā palīdzību, ja tas ir nepieciešams. Patīk spēlēties ar attīstošajām rotaļlietām un mašīnām. Sakārto pēc rotaļām mantas. Prot vienkāršas pašapkalpošanās prasmes (dodas uz podiņu, mazgā rokas, lieto galda piederumus, atpazīst savu zīmīti). Sarunā lietotos vārdus izrunā skaidri un saprotami;

Hugo (2 gadi) – otrais bērns ģimenē. Uzmanīgs, dažreiz nedrošs. Daļēji sadarbojas ar vienaudžiem. Piedalās rotaļās, ja lūdz pieaugušais. Patīk spēlēties ar bumbām un nodarboties ar fiziskajām aktivitātēm. Prot un izrāda interesi (mazgā rokas, atpazīst savu zīmīti, lieto galda piederumus). Sarunā lietotie vārdi tiek izrunāti skaidri un ir iespējams saprast sacīto;

Rainers (1,11.v) – nāk no daudz bērnu ģimenes. Ir aktīvs, komunikabls ar vienaudžiem. Ļoti draudzīgs ar pieaugušajiem, ja nepieciešams prot palūgt palīdzību. Patīk spēlēties ar mašīnām un attīstošajām spēlēm. Pēc rotaļāšanās jārosina sakārtot mantas, mēdz būt paviršs. Prot vienkāršas pašapkalpošanās prasmes (mazgā rokas, lieto galda piederumus un iet uz podiņu). Sarunā lietotos vārdus izrunā neskaidri, bet ir iespējams saprast sacīto.

Pētījums sākumā tika veikts bērnu runas attīstības izvērtējums. Bērni tika vēroti gan ikdienas situācijās, gan nodarbībās un rotaļās. Novērojuma rezultāti atspoguļoti 1. tabulā.

1.tabula. Bērnu runas izvērtējums pētījuma sākumā

Bērna vārdi	Kritēriji				Kopā
	1. Izprot pieaugušā runu.	2. Spēj atkārtot īsus skaitāmpantiņus, runājot līdzī skolotājam.	3. Iesaistās pirkstu rotaļās, cenšoties runāt līdzī un atdarināt kustības.	4 Runā lieto atsevišķus vārdus.	
Ārons	1	0	1	1	3
Reinards	0	0	0	0	0
Rūdolfs	1	0	1	1	3
Marta	1	1	1	1	4
Kārlis	1	0	1	1	3
Eva	1	1	1	2	5
Kitija	0	0	0	0	0
Eduards	1	0	0	0	1
Elizabete	0	0	0	0	0
Patriks	1	1	1	0	3
Ernests	1	0	1	1	2
Hugo	1	0	0	0	1
Rainers	0	0	0	0	0
Kopā	9	3	7	7	

0 - neveic;

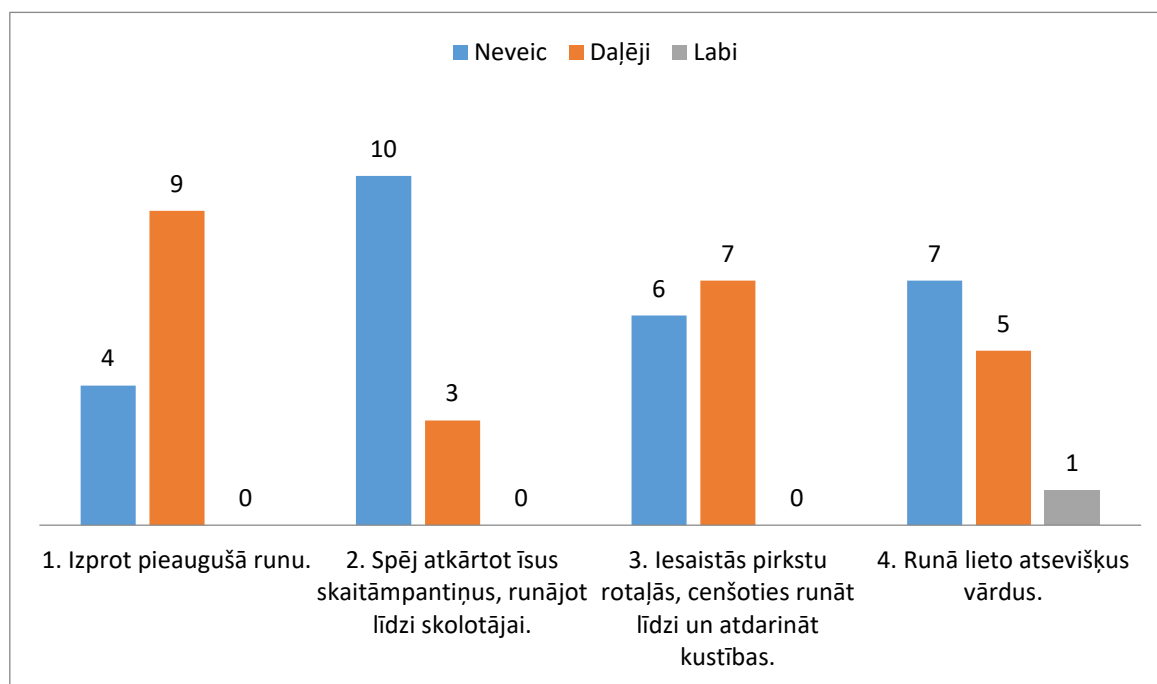
1 – daļēji (cenšas, bet runa ne vienmēr ir saprotama);

2 – labi (runa ir saprotama)

Pēc tabulā redzamiem rezultātiem var izdarīt secinājumus, ka no 13 bērniem 9 bērni daļēji izprot pieaugušā runu, jo viņi vēl jūtas nedroši (nav vēl pilnībā adaptējušies). Spēj atkārtot īsus skaitāmpantus, runājot līdzī skolotājam, var tikai 3 bērni. Labi runāt līdzī skaitāmpantunevar neviens, jo bērniem šajā vecumā uzmanība ir ļoti nenoturīga. Kopumā pirkstu rotaļās daļēji iesaistās 7 bērni, bet 6 bērni neiesaistījās un vēroja pirkstu rotaļas no malas. Pašlaik pilnībā

iesaistīties pirkstu rotaļās nevarēja neviens bērns, jo daudzi bija kā novērotāji. Runā labi lieto atsevišķus vārdus, tikai viens bērns Eva, savukārt 7 bērni var daļēji. Kā var novērot tabulā, vienam no bērniem kritērijā valodas prasmes novērtējums ir „labi”, pārējiem bērniem kritēriji ir novērtēti ar „daļējs”, vai „neveic”. Kopumā katrs bērns maksimāli var saņemt 8 punktus, tad rezultāti pirmajā novērojumā svārstās no 0 līdz 5 punktiem. Bērniem vidēji labākie rezultāti ir pirmajā kritērijā, kur bērni izprot pieaugušā runu, bet pārējos kritērijos sokas sliktāk.

Kopā pa visiem kritērijiem bērni ieguva 26 punktus no 96 iespējamajiem punktiem, jeb 24,8% no kopējā punkta skaita. Pētījuma kopējos kritēriju rezultātus var aplūkot 4.attēlā.

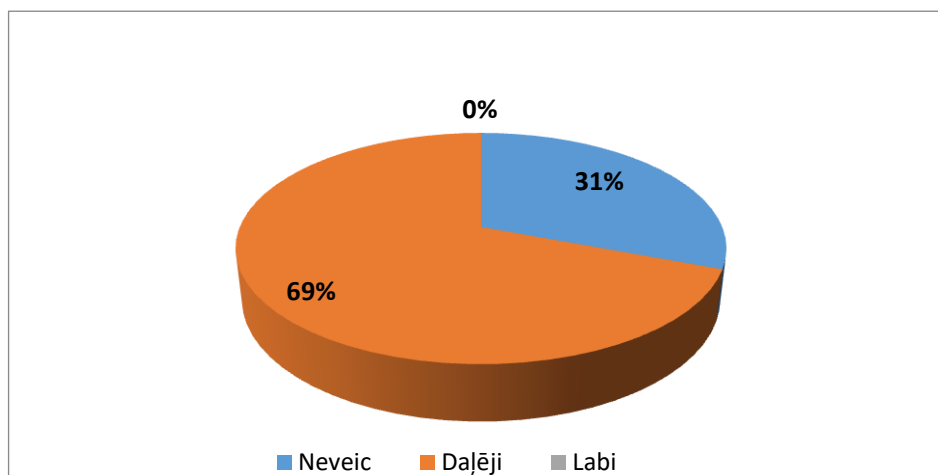
4.attēls. Bērnu runas attīstības izvērtējums pētījuma sākumā

Var secināt, ka bērna runas attīstības līmenis atšķiras, jo daudzi bērni vēl nerunā (Kitija, Eduards, Elizabete, Ernests, Rainers). Ir daži bērni no grupas, kuri izsaka kādu zināmu vārdu (Ārons, Reinards, Kārlis, Patriks, Rūdolfs), bet trīs bērni prot nosaukt savu vārdu (Marta, Eva, Hugo).

Nemot vērā, ka bērni nāk no dažādām ģimenēm, jūtami tas ietekmē bērna runu, jo ģimenē ir divvalodība. Šādi bērni grupā ir divi (Kitija, Eduards), šie bērni mājās parsvārā runā krievu valodā un grupā mācās apgūt latviešu valodu. Varu secināt, ka šādiem bērniem latviešu valodu apgūt ir grūtāk. Līdz ar to šie bērni grupas kolektīvā adaptējas ilgāk, jo ir noslēgušies sevī. Novēroju, ka ir bērni (Hugo, Kitija), kuri grupas kolektīvā nerunā, klusē, bet kopā ar vecākiem atnākot un aizejot uz mājām, ģērbtuvē sarunājas. Ienākot grupā, šie bērni klusē un vēro notiekošo.

Liela nozīme dienas režīmā ir rīta aplim, kurā skolotājs pielieto sasveicināšanās pirkstu rotaļu. Šajā rotaļā varu novērot, ka bērni cenšas piedalīties ar lielu interesi un izprot pieaugušā runu un darbojas skolotājam līdzī. Šajā rotaļā bērni sasveicinās ar grupas biedriem un saprot, ka ir gaidīts grupā.

Aplūkojot pirmo kritēriju, varu secināt, ka 69% bērnu izprot pieaugušo runu daļēji, bet izprot labi pieaugušā runu 31% bērnu, 0% bērnu neizprot pieaugušā teikto (skatīt 5. attēlu).

5.attēls Izprot pieaugušo runu.

Pirmsskolas iestādi bērni ir sākuši apmeklēt ar 2016. gada septembri. Grupā bērni sāka nākt pakāpeniski – pa trīs, četriem bērniem nedēļā. Var secināt, ka adaptācijas laiks bērniem bija dažāds. Līdz ar to varēju secināt, ka sākumā bērniem bija grūti adoptēties (bija bailīgi), tādēļ grūtības sagādāja izprast pieaugušā runu (Reinards, Rainers, Elizabete un Kitija).

Divi bērni (Kitija, Eduards) neizprot pieaugušā runu, viņu vārdu krājums ir mazs, jo ģimene runā divās valodās. Lai bērnu iedrošinātu, katram bērnam pēc to nepieciešamības atļauj ņemt līdzī uz bērnodārzu sev mīļu mantu.

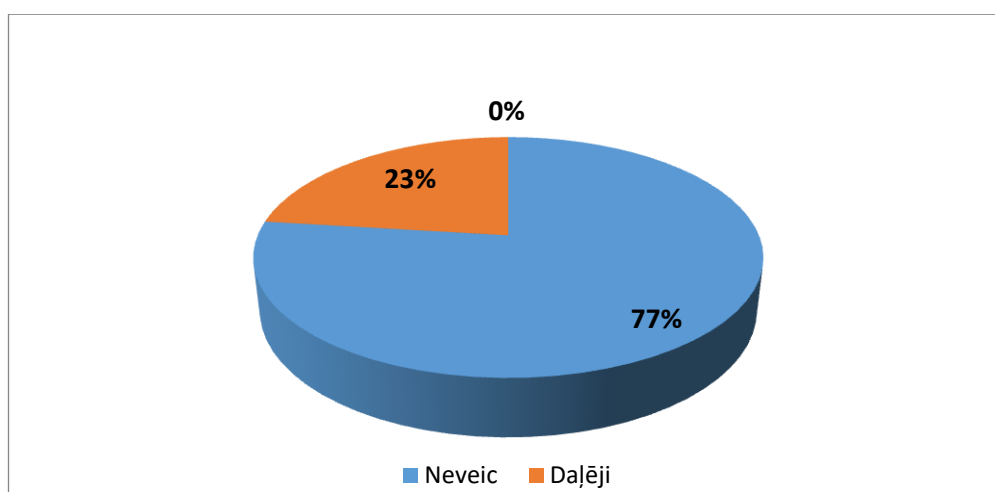
Mīļmantiņām bieži ir maģisks spēks – tā jāpalīdz bērnam pārvarēt bailes, nomiernāties, iejusties jaunā vidē. Tieši šī rotaļlieta - lelle, lācēns, tīģerēns u.c. – palīdz atvadīties no mātes, palīdz bērnam palikt bez māmiņas. Bērnodārzā ar lellīti vai lācīti rokās bērns vieglāk pārdzīvo, jūtas drošāk (Dzintare, Stangaine, 2007, 200).

Lai bērni tiktu ieinteresēti rotaļā, skolotājs bērnu uzmanību piesaista ar kādu no rotaļlietām (rokas lelli) piemēram “zaķi” un dažādo balss intonāciju. Ar rotaļlietas palīdzību skolotājs iedrošina, uzmundrina un aicina bērnus iesaistīties rotaļā.

Ir arī bērni (Rainers, Reinards) kuri nevēlējās piedalīties rotaļā, bet to vēroja no malas ar lielu interesi, jo nejutās vel droši.

Individuāli katram bērnam ir vajadzīgs laiks, lai pierastu pie grupas dienas ritma, nekā tas notiek mājās. Tādēļ ir svarīgi grupā radīt, pozitīvu, labvēlīgu un drošu vidi, kas bērnam liktu justies droši un ,brīvi, nepiespiesti.

Tieši bērnu vispusīgai attīstībai kā neatņemama sastāvdaļa ir skaitāmpantiņi jau no agras bērnības. Caur tiem bērns var saņemt viņu dzīvei tik ļoti vajadzīgās runas prasmes. Taču šīs prasmes nerodas pašas no sevis, tās ir jāapgūst un jāpilnveido pakāpeniski, pēc to nepieciešamības. Otrajā kriterijā par spēju atkārtot īsus skaitāmpantiņus, runājot līdz skolotājam procentuāli parāda tabula (skatīt 6 attēlā).

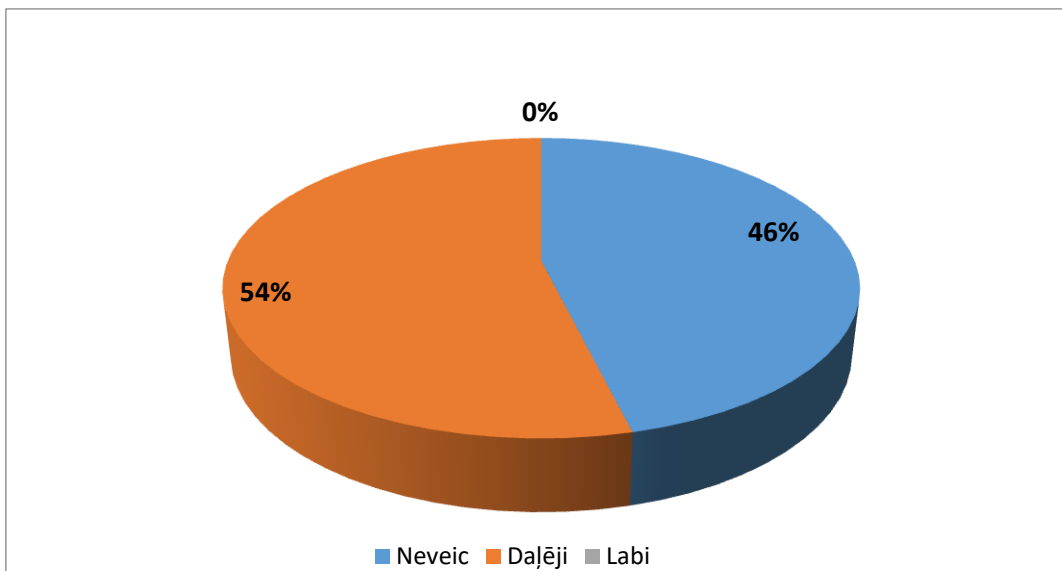

6.attēls. Spēj atkārtot īsus skaitāmpantiņus, runājot līdz skolotājam

Apskatot sesto attēlu, var secināt ,ka 77% bērnu nevar runāt līdz skolotājam īsus skaitāmpantiņus, jo bērniem šajā vecuma periodā ir mazs vārdu krājums vai vēl nerunā nemaz. 23% bērnu var daļēji skaitīt līdz skolotājam (savā valodā). Labi runāt līdz skolotājam neizrāda interesi ne viens bērns 0%.

Šajā vecuma posmā var redzēt, ka lielākai daļai bērnu runas prasmes vēl ir jāapgūst.

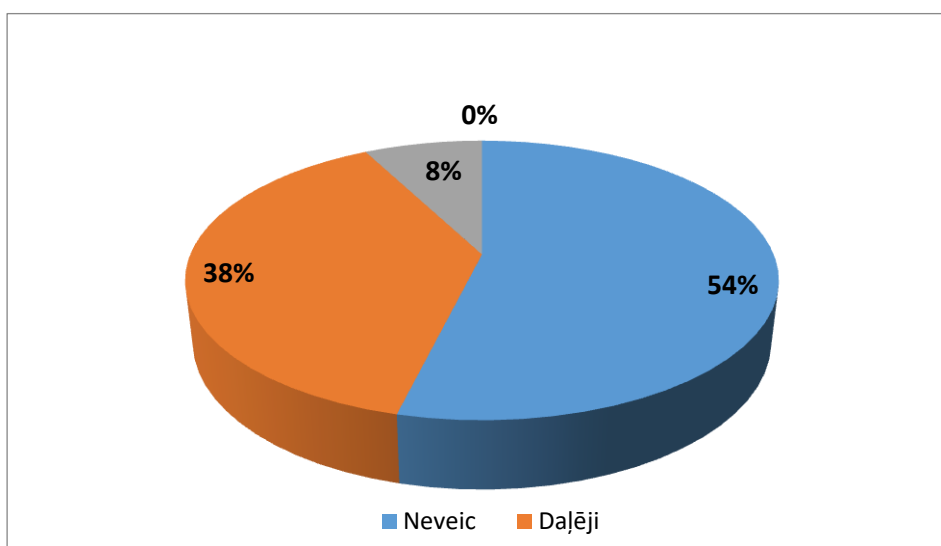
Pirkstu rotaļas var izmantot skolotājs dažādās dienas daļās. Pirms galvenās rotaļnodarbības daļas, kā pirkstu muskulatūras iesildīšanai, jo tās ne tikai aicina bērnus uz pirkstu kustināšanu un vārdu atkārtošanu, bet vienlaicīgi arī sekmē ritma izjūtu. Arī šajā kriterijā tika vērtēta bērna aktivitāte, iesaistīšanās pirkstu rotaļās (skatīt 7 attēlu).

7 attēls. Iesaistīšanās pirkstu rotaļās, cenšoties runāt līdz skolotājam un atdarināt kustības

Attēlā redzams, ka 54% bērnu pirkstu rotaļas veic daļēji. Savukārt 46% bērnu pirkstu rotaļas neveic. Novērtējot kritēriju, var secināt, kad bērni nav saskārušies ģimenē ar pirkstu rotaļām, tādēļ sākumā izvēlas novērot no malas. 0% bērni, kas pēc kritērija vērtējami ar novērtējumu “labi”. Atkārtojot kādu no pirkstu rotaļām vairākas reizes, bērns pamazām sāk pievērst uzmanību un iesaistās pirkstu rotaļās.

Kā vienu no pēdējiem kritērijiem izskatīju bērnu runu ar atsevišķiem vārdiem. Bērns, iesaistoties pirkstu rotaļās, aizvieto skolotājas teiktos vārdus ar sev zināmajiem vārdiem. Bērns klausoties skaitāmpantiņu, paplašina savu vārda krājumu ar jauniem vārdiem. Šos rezultātus var aplūkot (8 attēlā).

8. Runā lieto atsevišķus vārdus.

Pielietojot pirkstu rotaļas, varu secināt, ka runā atsevišķus vārdus lieto 38% bērnu, bet 54% bērnu izvēlas vērotāju lomu, jo jūtas vēl nedrošs grupas vidē. Atkārtojot pirkstu rotaļas vairākas reizes, 8% bērnu savā runā pielieto atsevišķus, sev zināmus vārdus.

Varu secināt, ka šajā vecuma grupā, bērni pielieto savā runā atsevišķus vārdus, ar kuriem sāk veidot īsus teikumus (divi līdz trīs vārdi). Ar pirkstu rotaļu palīdzību, bērns paplašina savu vārda krājumu.

2.3. Pedagoģiskais process bērnu runas aktivizēšanai

Ikdienas darbā ar bērniem, pedagoģiskajā procesā tika izmantotas pirkstu rotaļas, īsu ritmisku pantiņu skandēšana. Valodas veicināšanā lielu lomu rada pirkstu rotaļas. Kustības ar kājām un rokām attīsta bērnam ritma izjūtu. Arī ritmiski skandētās dziesmas šajā vecuma posmā palīdz attīstīt, paplašināt bērnu valodu. Piedaloties šādās rotaļās, bērnos izraisa pozitīvas emocijas, palīdz saskarsmē sadarboties ar vienaudžiem. Šādas rotaļas attīsta pirkstu muskulatūru, attīsta bērnos runas prasmes, kā arī paplašina bērna vārda krājumu. Skaitot tautasdziesmas dažādās intonācijās, skolotājs rada bērnos pozitīvas emocijas, rada vēlēšanos piedalīties ar citiem bērniem sevis realizētās rotaļās. Vadot pirkstu rotaļas, skolotāja vārdus runā skaidri, lēni, bērniem saprotami. Skaitot skaitām pantiņus, skolotāja šajā vecuma grupā izmanto kādu no rotaļlietām (rokas lelle), kura tiek pieminēta šajā skaitāmpantiņā. Tādā veidā, bērns apgūst ātrāk šo pirkstu rotaļu un paplašina vārdu krājumu. Skolotājs var izmantot pirkstu rotaļas, veicot kādu no darbiem ,piemēram, (roku mazgāšana, gulēt iešana).

Bērnu runas sekmēšanai tika izmantotas pirkstiņu rotaļas:

Rotaļa „Cepu, cepu kukulīti” (skat. pielikumu).

Apraksts. „Cep” abās plaukstās kukulīti, pārmaiņus mainot vienu un otru plaukstu virspusē. Rāda ar rokām lielu, lielu un mazu, mazu. Viļā plaukstiņās. Saņem visus pirkstus kopā un aši tuvina mutei. Ceļ abas rokas, cik vien augstu var. Pabraukā riņķveida kustībām. Liek pie mutītes, it kā gribētu apēst.

Komentāri. Kad bērni ir ienākuši pēc pastaigas un noģērbušies, lai pakāpeniski veiktu roku mazgāšanu, lieto šo rotaļu vairākas reizes, lai bērnus sagatavotu pusdienām. Ar šo pirkstu rotaļu bērni jau saprot, kad gatavojamies pusdienām. Šī rotaļa bērnos rada pozitīvas emocijas, un prieku darboties līdzi. Pirmajās reizēs jaunie bērni (Kitija, Eduards) šo pirkstu rotaļu no sākuma vēroja no malas, dažreiz izdarot līdzi kādu kustību. Ar katru reizi atkārtojot šo rotaļu, bērni

(Ārons, Rūdolf, Marta, Eva, Hugo, Kārlis) sāka ar vien vairak iesaistīties šajā pirkstu rotaļā. Atkārtojot šo pirkstu rotaļu katru dienu, varēju vērot, ka sāka piedalīties arvien vairāk bērnu un izrādīt lielu interesi. Tādēļ pirmajā kritērijā tika uzlaboti bērnu rezultāti.

Rotaļa : ”Šis pirkstiņš ”. (sk.pielikumu).

Apraksts. Skolotāja rāda, savas rokas, plaukstas, pirkstus. Pēc kārtas, sākot no īkšķa katram nākošajam pirkstam, noglāsta to skaitot skaitāmpantu.

Komentāri. Šo rotaļu var izmantot dažādos dienas režīma daļās, kā pirkstu vingrinājumu, vai sava ķermeņa (rokas) apzināšanai. Šī rotaļa bērus uzmundrina, un liek domāt un apzināties katra pirksta nozīmi, pielīdzinot to ar ģimenes locekļiem, piemēram (šis pirkstiņš – vectētiņš). Ar šo rotaļas palīdzību, paplašinām bērna vārda krājumu ar jauniem vārdiem. Atkartojot šo rotaļu vairākas reizes, bērns sāk vairāk iepazīt savus pirkstus. Šajā rotaļā aktīvi piedalās (Eva, Ārons, Marta, Hugo, Patriks, Rainers). Bērni piedalījās ar lielu interesi, izraisot lielu sajūsma, runājot līdz skolotājai.

Viens no kritērijiem bija, bērnu spēja atkārtot īsus skaitāmpantiņus, runājot līdz skolotājai.

Rotaļa: ”Cip, cip, cip”.

Apraksts. Skolotāja rāda priekšā bērniem ar roku kustībām un runā tekstu. Skaitot pirkstus ar rotaļīgām kustībām.

Komentāri. Šo rotaļu skolotājs rāda brīvajā brīdī, vingrinot pirkstu muskulatūru un atmiņu. Bērni ar prieku iesaistās šajā rotaļā, jo viņiem interesi piesaista skaitot pantiņu ar kustībām. Daudzi bērni no grupiņas vēlas biežāk atkārtot šo rotaļu, jo šī rotaļā atdarina pazīstamas skaņas (cip, cip, cip – tā saka cālis).

Par cik viens no kritērijiem bija, kad bērns iesaistās rotaļās, cenšoties runāt līdz un atdarināt kustības. Ar šo rotaļu, bērns vingrina ritma izjūtu, paplašina vārda krājumu un spēju vienlaicīgi atdarināt kustību ar teksta skaitīšanu vienlaicīgi, tāpēc šai rotaļai tika pievērsta liela uzmanība.

Rotaļa: „Mans mīļš kaķītis”.

Apraksts. Bērni (Eva, Marta, Patriks, Ārons, Reinards), apsēžoties aplīti mēģina dziedāt līdz skolotājai, rādot to ar kustībām. Rotaļa vingrina bērnu pirkstu muskulatūru, uzmanību un kustību koordināciju. Kā arī rada bērnos pozitīvas emocijas kopīgi darbojoties tajā.

Komentāri. Sākumā varēju vērot, ka bērni piedalījās šajā pirkstu rotaļā, bet ne visi bērni dziedāja līdzī. Jo bērni (Kitija, Eduards) nebija adaptējušies un nejutās droši. Šo rotaļu atkārtojot vairākas reizes, bērni kļuva drošāki un ar lielu interesi sāka iesaistīties tajā.

4. kritērijā bērni savā runā lieto atsevišķus vārdus, varēju secināt, ka atkārtojot rotaļu vairākas reizes (katru dienu) bērni paplašināja savu vārda krājumu.

Rotaļa: „Sasveicināšanās”.

Apraksts. Skolotāja ritmiski skaita tekstu, pievērš uzmanību precīzai izrunai. Katras rindas pirmo vārdu izrunājot, sit plaukstas, otro vārdu izrunājot – uzsit ar plaukstām pa ceļiem.

Komentāri. Ar šo rotaļu mūsu grupiņā bērni sasveicinās viens ar otru. Pirms šīs rotaļas bērnus aicina nostāties aplītī, skolotāja izmanto kādu no rotaļlietām, kura izraisa bērnos labvēlīgas emocijas. Daži bērni (Eva, Marta, Hugo, Rainers, Reinards, Patriks, Ārons) ieraugot rotaļlietu vēlas to samīļot, pasakot draudziņam „Labrīt”. Skolotāja šajā brīdī aicina, sasveicināties ar visiem grupas draugiem, skaitot šo latviešu tautasdziesmu. Šādā veidā radot bērnos labvēlīgu, pozitīvu vidi. Vadot šo rotaļu, bērni ātrāk adaptējās grupas vidē, kļūst drošāki un vairāk iesaistās šāda veida rotaļās.

Rotaļa “Pavasara zvaniņš”.

Apraksts. Bērni, sastājoties aplī, dzied dziesmu un atdarina vārdus ar kustībām. Dziedot dziesmu bērni kustina rokas, atdarinot iedomātu zvaniņu (vai īstu). Atdarinot kukaiņi – saliek labās rokas pirkstus un tos kustina. Atdarinot taurenīti – bērni krusteniski saliek abu roku plaukstas kā tauriņa spārnus, kustina tos. Kad viss mostas, tad bērni paceļ rokas augšā, modinot – sit plaukstas.

Komentāri.

Šī rotaļa vingrina bērnu uzmanību un pirkstu muskulatūru, jo dziedot katru pantiņu ir jārāda kāda no kustībām. Rotaļa bērniem rada pozitīvas emocijas un ritma izjūtu. Rotaļas laikā, bērni pilnveidojot savu iztēli atveido dažādos veidos kukaiņus un taureņus. Ļoti labi padodas šī rotaļa (Āronam, Reinardam, Martai, Evai, Ernestam, Kārlim). Piedaloties rotaļā, par pirkstu un roku kustībām piedomā daži bērni (Kitija, Rainers, Hugo, Patriks).

2.3. Bērnu raksturojums un prasmes pētījuma beigās

Pēc pedagoģiskās darbības 7 mēnešu garumā, tika veikta atkārtota bērnu runu novērošana šajās pirkstu rotaļās. Lai varētu uzzināt, cik pedagoģiskā darbība šajā laika posmā ir bijusi sekmīga. No šī vērojuma, var redzēt cik sekmīgas ir bijušas šīs pirkstu rotaļas un kā tās ietekmēja bērna runas attīstību šajā agrīnajā vecuma posmā.

Šajā pētījuma beigās, varu secināt, ka bērnu runas kritēriji ir krietni uzlabojušies (skatīt 2. tabulu).

2.tabula. Bērnu runas attīstības izvērtējums pētījuma beigās

Bērna vārdi	Kritēriji				Kopā
	1.Izprot pieaugušā runu.	2. Spēj atkārtot īsus, skaitāmpantiņus, runājot līdzī skolotājam.	3. Iesaistās pirkstu rotaļās, cenšoties runāt līdzī un atdarināt kustības.	4.Runā lieto atsevišķus vārdus.	
Ārons	2	2	2	2	8
Reinards	1	1	1	2	5
Rūdolfis	2	1	2	2	7
Marta	2	2	2	2	8
Kārlis	2	1	2	2	7
Eva	2	2	2	2	8
Kitija	1	1	2	1	5
Eduards	2	1	1	1	5
Elizabete	1	1	1	1	4
Patriks	2	2	2	1	7
Ernests	2	1	2	2	7
Hugo	2	1	1	1	5
Rainers	1	1	1	1	4
Kopā	22	17	21	20	

Atkārtojot runas attīstības izvērtējumu pētījuma beigās, var secināt, ka runas attīstība dažos no kritērijiem ir uzlabojušies pilnīgi visiem bērniem. Pētījuma sākumā daži bērni nerunāja, bet vēroja rotaļas no malas, tad pētījuma beigās jau visi bērni iesaistījās rotaļās un papildināja savu vārda krājumu, pasakot dažus vārdus, vai izveidojot īsus teikumus (no diviem līdz trim vārdiem). Bērnu runas attīstības rezultāti ir uzlabojušies par 57,7 %, jo sākumā bērni kritērijā ieguva tikai 24,8% no kopējā punktu skaita, tad pētījuma beigās tie jau bija 76,8%. Vislabākos kritērijus bērni ieguva, izprotot pieaugušā runu, bet labākus rezultātus arī ieguva pārējos kritērijos. Šajā pedagoģijas darbībā bērni ir sasnieguši labākus rezultātus, bet lai vēl uzlabotos runas attīstība, tie ir jāturpina ar pirkstu rotaļām.

Bērnu raksturojums pētījuma beigās:

Ārons - ļoti patīk piedalīties pirkstu spēlēs un cenšas skaitīt skolotājai līdzī. Ir paplašinājies vārda krājums runā. Labprāt iesaistās pirkstu rotaļās, ar lielu interesi gaida kāds ciemiņš (rotaļlieta) ir atnāks ciemos. Ar pozitīvām emocijām rotaļājas ar grupas biedriem. Dažreiz izdara pāri kādam draugam. Ar skolotājas palīdzību prot saģērbties;

Reinards – pārsvarā iesaistās pirkstu rotaļās, manāmi vērojuma beigās ir palielinājies vārda krājums. Bieži spēlējas savā nodabā ar dabas materiāliem vai mašīnām. Jau ir adaptējies grupas vidē, bet mēdz būt ļoti kluss. Izrāda lielu vēlmi sarunāties ar pieaugušajiem un grupas biedriem;

Rūdolfs – ir ļoti aktīvs bērns un iesaistās pārsvarā visās rotaļās ar lielu interesi. Sāk veidot teikumus no diviem vai trim vārdiem. Lielu izaugsmi redz pirkstu rotaļās, kur Rūdolfs ar lielu patīku mēģina skaitīt līdzī skolotājai un atdarināt arī kustības;

Marta – ar lielu interesi iesaistās visās rotaļu aktivitātēs, savā runā pielieto daudz jaunus vārdus, bet daži no vārdiem vēl ir neskaidri saprotami. Patīk rotaļāties ar grupas biedriem un skolotāju. Dažreiz ir nesaskaņas par mantu dalīšanu. Ļoti trūkst uzmanība no ģimenes locekļiem;

Kārlis – iesaistās visās pirkstu rotaļās. Vārdus pirkstu rotaļā neatkārtoti uzreiz, bet pats rotaļājoties skaita, dzied, dažreiz nevar saprast pateikto. Ļoti patīk pavadīt laiku skolotājas sabiedrībā, vēlas skolotāja uzmanību. No rīta ir raudulīgs, ja nav blakus mīļmantiņa;

Eva – Ļoti patīk piedalīties pirkstu rotaļās un rotaļās ar dziedāšanu. Bērns ir ļoti dzīvespriecīgs, aktīvs un drošs, iesaistoties katrā rotaļā. Grupā runā labi, ir liels vārdu krājums, patīk spēlēt kopā ar grupas biedriem. Vēlas skolotājai palīdzēt dienas gaitā un grib būt vadošā grupā;

Kitija – klusa, jo vēl līdz galam nav adaptējies grupas vidē. Rotaļās piedalās pamazām, vērojot un lēnām iesaistās tajās, ja tas ir ieinteresējis. Ir ļoti trūcīgs vārdu krājums, bet ar pirkstu

rotaļu palīdzību sāk lēnām paplašināties vārda krājums. Dažus vārdus izrunā neskaidri. Labāk patīk rotaļāties vienatnē, nevis ar grupas biedriem;

Eduards – aktraktīvs, patīk dažādas rotaļas ar kustībām. Uzmanība nenoturas ilgi, jo patīk vairāk spēlēties savā nodabā. Mazs vārdu krājums. Ar bērniem ir ļoti draudzīgs. Jau sāk apgūt pašapkalpošanās iemaņas;

Elizabete – pamazām sāk iesaistīties rotaļās, jo bērns sāk jau adaptēties grupas vidē. Ir klusa, pārsvarā spēlējas savā nodabā. Grupas telpā runā mazāk nekā ar vecākiem, kad atnāk pakaļ. Sāk runāt dažus vārdus – mamma, ācis. Rotaļās ar dziedāšanu neiesaistās, bet sēžot novēro grupas biedrus. Pārdzīvo, ja dzird vārdus – mamma;

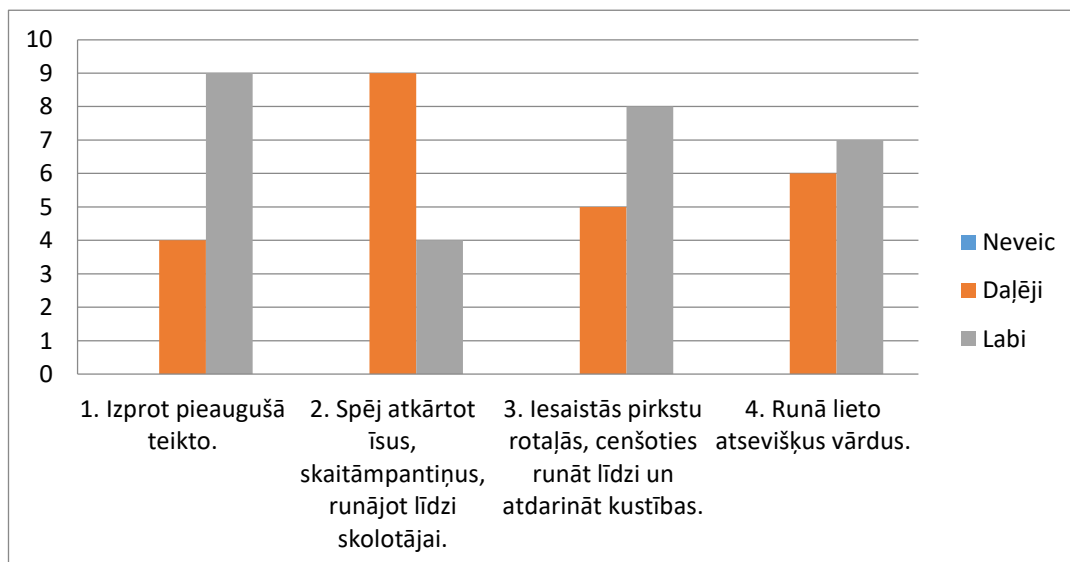
Patriks – rotaļās piedalās, patīk ļoti pirkstu rotaļas. Ir ļoti aktīvs, patīk rotaļāties ar grupas biedriem. Paplašinājies vārdu krājums, veido teikumus no diviem līdz trijiem vārdiem. Ir ļoti labi apguvis pašapkalpošanās iemaņas. Izraisa lielu interesi sīkās rotaļlietas;

Ernests – kustīgs, ļoti pozitīvs, patīk iesaistīties rotaļās ar kustībām. Grupā runā daudz, bet nesaprotami. Ar lielu prieku rotaļājas ar grupas biedriem, piedalās kopā izdomātās rotaļās. Novēroju, ka dienas likā ik pa brīdim pietrūkst vecāki, jo jautā vairākas reizes par vecākiem;

Hugo – piedalās visās rotaļās, bet ir kluss. Vairāk patīk pētīt pirkstu rotaļas no malas. Grupā runā maz, pa vienam vārdam, piemēram - bumba, bet izrunā vārdus ļoti skaidri. Ļoti patīk spēlēties ar bumbu, bieži nevar sadalīt mantas ar citiem bērniem;

Rainers – patīk piedalīties visās rotaļās, bet uz īsu mirkli. Nav liela uzmanības noturība, tādēļ maina visu laiku darbības. Runā daudz vārdus, bet nesaprotamus. Rotaļājas ar grupas biedriem. Prot veikt pašapkalpošanās prasmes.

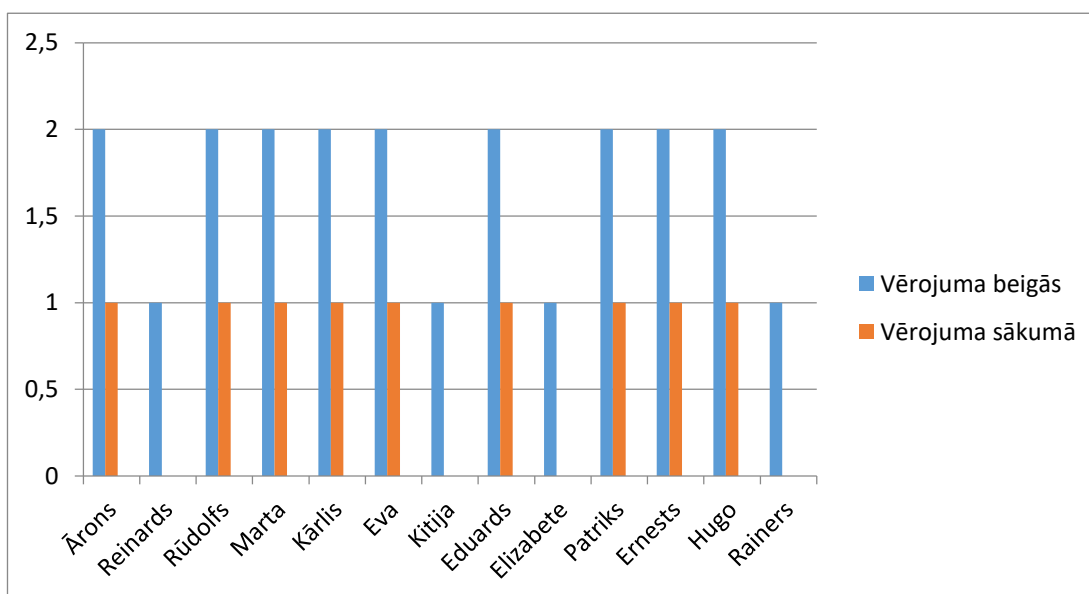
Pedagoģijas darbības rezultāti bija pozitīvi, jo bērna runas attīstības vērtējums pētījuma sākumā bija atbilstošs, tikai vienam bērnam. Vērtējuma beigās, tas redzami uzlabojās katram bērnam, izmantojot pirkstu rotaļas (skatīt 9.attēlu).

9.attēls. Bērnu runas attīstības izvērtējums - pētījuma beigās

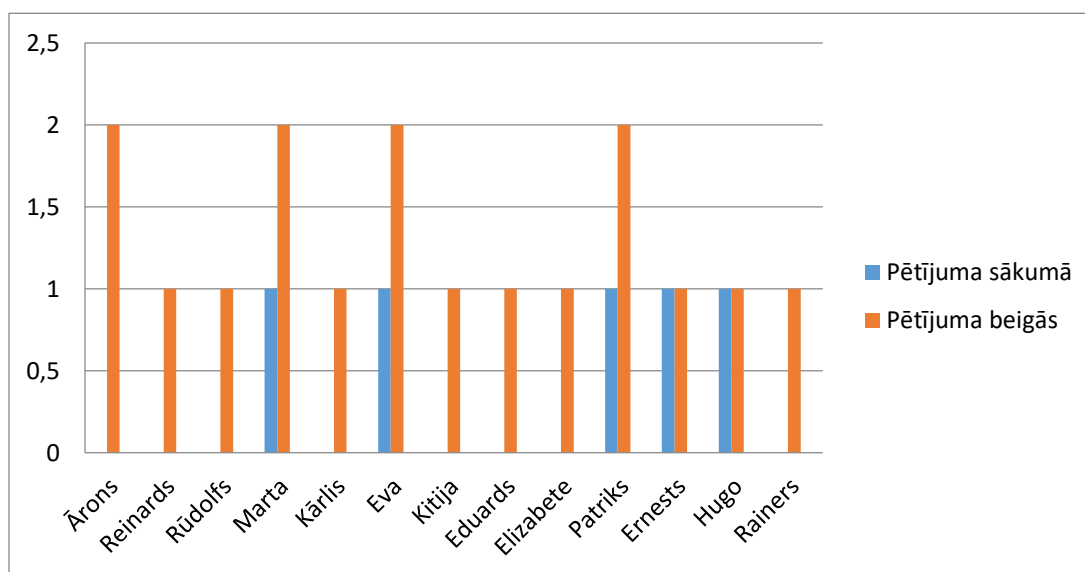
Var secināt, ka no 13 bērniem 4 bērni daļēji izprot pieaugušā teikto, jo bērniem ir nenoturīga uzmanība, bet 9 bērni spēj un izprot skolotājas teikto pirkstu rotaļās. Spēj atkārtot īsus skaitāmpantiņus, daļēji runāt līdz skolotājai varēja 9 bērni, jo viņi spēja atkārtot skolotājas teikto pirkstu rotaļās un 4 bērni spēja skaitīt skolotājas teikto tekstu. Pirkstu rotaļās, cenšoties runāt līdz un atdarinot kustības daļēji spēja 5 bērni, šo uzdevumu apguva 8 bērni, ar lielu prieku un interesi pirkstu rotaļās. 6 bērni izmantoja savu valodu daļēji, atkārtot skolotājas teikto pirkstu rotaļu. Un 7 bērni spēja papildināt vārda krājumu piedaloties pirkstu rotaļās.

Pētījuma laikā bērni ar lielu interesi iesaistījās pirkstu rotaļās ar grupas biedriem, skolotāju. Pārsvarā visiem bērniem pētījuma beigās runas prasmes pirkstu rotaļās bija uzlabojušās (skatīt 10 attēlu).

10.attēls. Izprot pieaugušā teikto

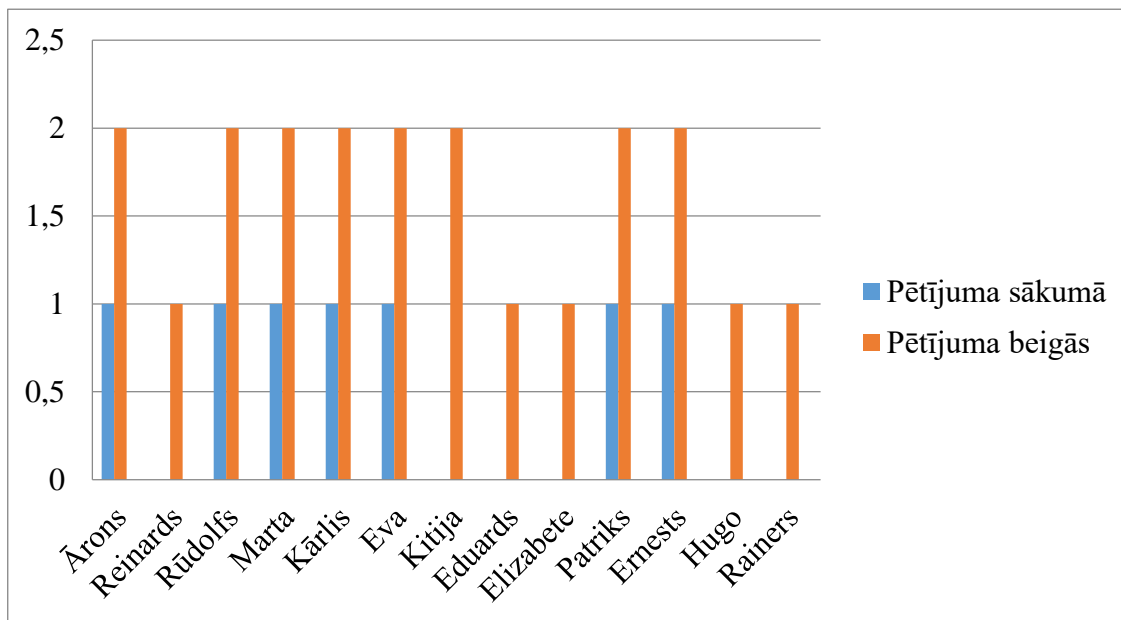
9 bērni no 13 bērniem pētījuma beigās sāka izprast skolotājas teikto pirkstu rotaļās. Tas radīja bērnos interesi, bagātināja vārda krājumu, veidoja kopīgu interesi piedalīties pirkstu rotaļās ar draugiem. Skaitāmpantiņu atkārtošana bērniem paplašina vārda krājumu, domāšanu, uztveri un ritma izjūtu. Kā arī bērnus attīsta virspusīgi (skatīt 11.attēlu).

11.attēls. Skaitāmpantiņu atkārtošana

Kā redzams, ka no 13 bērniem pētījuma beigās 4 bērni ieguva maksimālo punktu skaitu. Pirkstu rotaļās ar lielu prieku un ientereši iesaistījās 4 bērni, bet 9 bērni piedalījās daļēji skaitāmpantiņu atkārtošanā, jo atkārtēja tikai viņam zināmos vārdus.

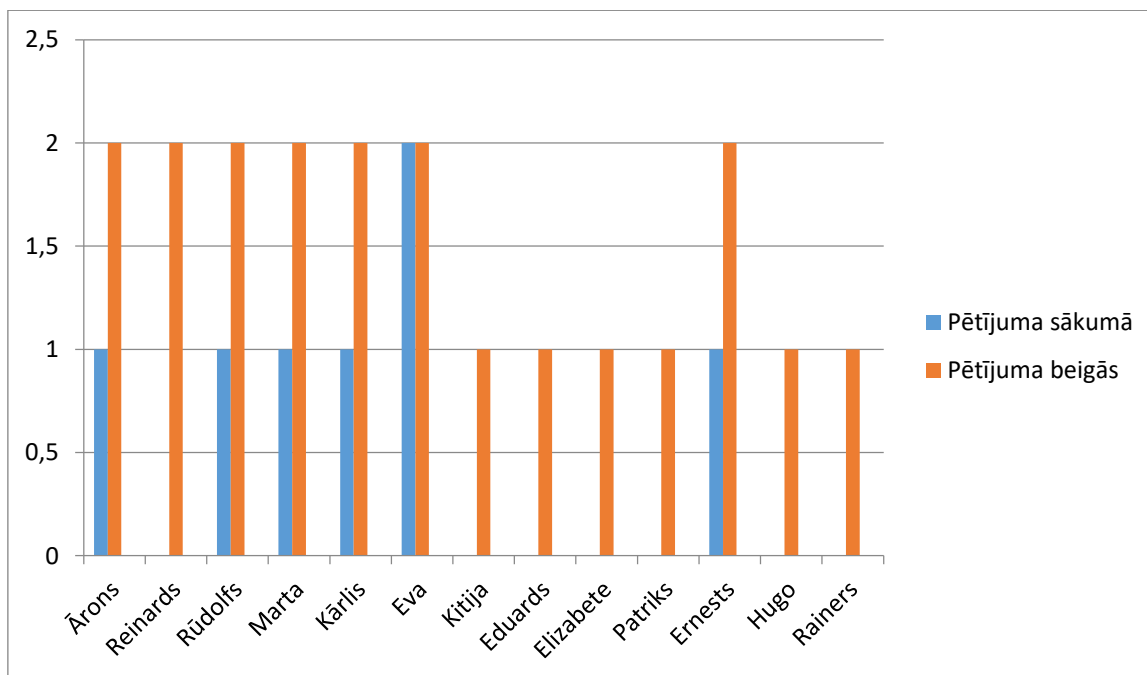
Bērni apguva runas prasmes iesaistoties pirkstu rotaļās, cenšoties atdarināt ar kustībām pirkstu rotaļas. Pirkstu rotaļas bērniem paplašināja vārdu krājumu savā runā. Bērnos bija redzams lielāks progress pirkstu rotaļās. Bērni ne tikai pirkstu rotaļās vairāk piedalījās, bet arī ieguva daudz vairāk pozitīvas emocijas, nekā tas bija redzams pētījuma sākumā (skatīt 12 attēlu).

12. attēls, Iesaistīšanās pirkstu rotaļās

Kopumā var secināt, ka pirkstu rotaļā pētījuma beigās no 13 bērniem maksimālo punktu skaitu ieguva 8 bērni. Bērnu līmeis valodas attīstībā bija augstāks nekā pētījuma sākumā, jo pētījuma sākumā puse no bērniem tikai vēroja pirkstu rotaļu, bet nepiedalījās tajās.

Iesaistoties rotaļās, lielākā daļa bērnu pētījuma beigās spēja runā lietot atsevišķus vārdus. Līdz ar to bērnu valodā tika novēroti īsi teikumi no diviem līdz trīs vārdiem. Kopumā var secināt, ka bērnu attīstības līmenis šajā kritērijā bija uzlabojies no pētījuma sākuma.

13.attēls. Spēj runā lietot atsevišķus vārdus

Pētījuma beigās, izprot pieaugušā teikto pirkstu rotaļās 7 bērni no 13 bērniem, bet daļēji izprot 6 bērni no 13 bērniem. Bērnu vērtējums ir uzlabojies, jo bērni spēj ieklausīties, izprot pieaugušā teikto pirkstu rotaļās.

Kopumā pirkstu rotaļās pētījuma sākumā daļēji iesaistījās 9 bērni no 13 bērniem. “Labi” neiesaistījās neviens bērns, jo vēl bērni nav adaptējušies grupas vidē. Neizprot pieaugušā teikto pirkstu rotaļās, bet vēroja no malas 4 bērni no 13, izprot pieaugušā teikto 4 bērni no 13, ar prieku iesaistījās 9 bērni, bet nebija neviens bērns, kurš neizprata skolotāja runu, bet ar prieku piedalījās pirkstu rotaļās. Pētījuma beigās strauji uzlabojās bērna runa, jo bērni bija adaptējušies un atkārtot pirkstu rotaļas vairākas reizes. Uzlabojās valodas prasmes.

Kritērijā spēj atkārtot īsus skaitāmpantiņus runājot līdz skolotājai, pētījuma sākumā daļēji iesaistījās 3 bērni no 13, jo nebija pirms tam saskārušies ar pirkstu rotaļu skaitīšanu. “Labi” nepiedalījās neviens un vērojot rotaļu no malas piedalījās 10 bērni no 13 bērniem. Bērni nebija apguvuši prasmi skaitīt skaitāmpantiņus ar skolotāju. Pētījuma beigās krasi mainījās rezultāts atkārtot īsus skaitāmpantiņus, jo “labi” iesaistījās 4 bērni no 13 bērniem, daļēji iesaistījās 9 bērni no 13 bērniem. Bet kas šajā rotaļā nepiedalījās, nebija neviens bērns. Atkārtot pirkstu rotaļas vairākas reizes, bērni apguva valodas prasmi atkārtot īsus skaitāmpantiņus, runāt līdz skolotājai.

Iesaistoties pirkstu rotaļās un cenšoties atkārtot līdz, un atdarināt kustības, pētījuma sākumā daļēji iesaistījās 7 bērni no 13 bērniem. Nepiedalījās pirkstu rotaļās 6 bērni no 13

bērniem, labu vērtējumu nerasniedza neviens bērns. Pētījuma sākumā daudzi bērni bija vērotāju lomā no malas, nejutās droši grupas vidē, jo bija mazs vārda krājums. Pirkstu rotaļu pētījuma beigās labi iesaistījās kopā 8 bērni no 13 bērniem, daļēji iesaistījās 5 bērni no 13 bērniem. Šajā kritērijā nebija neviens bērns, kas nepiedalījās pirkstu rotaļās, jo bērni izrādīja interesi par pirkstu rotaļām paplašinot valodas prasmes un vingrinot pirkstus.

Pētījuma sākumā daļēji runā lieto atsevišķus vārdus daļēji 5 bērni no 13 bērniem. Runā lietojot atsevišķus vārdus labu vērtējumu sasniedza viens bērns (Eva). Nepiedalījās un savā runā nepielietoja atsevišķus vārdus 7 bērni no 13 bērniem. Vērojot no malas, šiem bērniem bija mazs vārdu krājums un nejutās droši grupas vidē. Pētījuma beigās runā lieto atsevišķus vārdus labu vērtējumu sasniedza 7 bērni no 13 bērniem, valodas prasmes un vārdu krājums šiem bērniem bija uzlabojies atkarībā no sākotnējiem rezultātiem. Pētījuma beigās nebija tādu bērnu, kuri savā valodā neizmantoja atsevišķus vārdus, jo lielākā daļa no bērniem savā runā pielietoja īsus teikumus (2-3 vārdus). Daļēji spēja savā runā pielietot atsevišķus vārdus 6 bērni no 13 bērniem.

Vislabākos rezultātus bērni ieguva izprotot pieaugušā runu pirkstu rotaļās. Kopumā var secināt, ka pirkstu rotaļām ir liela nozīme bērnu valodas apgūšanai agrīnajā vecumā (no 1-2 gadi). Aplūkojot kopējos rezultātus, var secināt, ka bērnu runa ir vairāk aktivizēta, izmantojot dažādas pirkstu rotaļas.

Secinājumi

1. Runai ir liela nozīme cilvēku sazināšanās un izziņas līdzeklis apkārtējā vidē.
2. Agrīnajā bērnu vecumā ir liela nozīme valodas attīstībai un bērnu psihiskai attīstībai.
3. Jau no agrīna vecuma no (1-2 gadus veciem) bērniem, liela nozīme turpmākaibērna attīstība ir sīko pirkstu muskulatūras attīstība, kā arī sensorai attīstībai.
4. Valodas attīstībai agrīnā vecumā liela nozīme bērnu dzīvē ir pirkstiņu rotaļām, tās paplašina bērnu valodu, redzes loku, ritma izjūtu.
5. Lielu lomu bēra runas attīstībai rada vide, kurā bērns atrodas (ģimene, bērnu dārs, skolotājs).
6. Runa bērnam nodrošina saskarsmi ar cilvēkiem. Runa veido garīgo un psihisko cilvēku attīstību.
7. Pirkstiņu rotaļas bērnos rada pozitīvas emocijas, kas šajā vecumā ir tik ļoti nepieciešamas bērnu attīstībai, drošībai, priekam.
8. Valodas prasmes tika attīstītas izmantojot dažādas pirkstiņu rotaļas. Pētījuma mērķis un izvirzītie uzdevumi tika sasniegti pozitīvi, jo bērni kļuva drošāki, paplašinājās vārdu krājums, iesaistoties pirkstiņu rotaļās. Un hipotēze apstiprinājās.

Izmantotās literatūras un avotu saraksts

1. Bakiša A. Romēns K. (1997) *Rotaļas ar bērnu no 1-6 gadiem*. Rīga: Alberts 7;
2. Brice B. (2007) *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga: Raka;
3. Dzintare D. (1983) *Pedagoģiskā procesa organizācija bērnudārzā*. Rīgā: Izglītības ministrija;
4. Dzintare D., Stangaine I. (2007) *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Rīga: Raka;
5. Dzintare D., Stangaine I. (2007) *Rotaļa - bērna dzīves prasmju sekmētāja*. Rīga: Raka;
6. Dzintare D., Stangaine I. (2005) *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. Rīga: Raka;
7. Dzintare D., Stangaine I., Augstkalne D. (2014) *Bērna komunitīvās kompetences attīstība*. Rīga: Raka;
8. Freiberga I., Priede L. (2007) *Bērns mācās izzināt pasauli*. Rīga: Izglītības solī;
9. Golubina V. (2007) *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. Rīga: SIA izglītības solī;
10. Irbe A., Lindenberga S. (2015) *Bērns runāt mācās ģimenē*. Rīga: Raka;
11. Koemecss E., Tamma L., Elango A., Indre K. (1984) *Psiholoģijas un pedagoģijas pamati*. Rīga: Zvaigzne.
12. Krafte B. (1999) *Pirkstiņu rotaļas*. Rīga: Pusepluss;
13. Lūse J., Miltiņa I., Tūbele S. (2012) *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Raka;
14. Ļubļinska A. (1979) *Bērnu psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne;
15. Miltiņa I. (2005) *Skaņu zirunas traucējumi*. Rīga: Raka;
16. Skujiņa V. (2000) *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Zvaigzne ABC;
17. Skujiņa V., Anspoka Z., Kalnbērziņa V., Šalme A. (2001) *Lingvodidaktikas skaidrojošā vārdnīca*. Jelgava: Jelgavas tipogrāfija;
18. Svence G. (1999) *Attīstības psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC;
19. Špona A. (2004) *Audzināšanas process teorijā un praksē*. Rīga: Raka;
20. Špona A. (2001) *Audzināšana teorijā un praksē*. Rīga: Raka;
21. Vigotskis Ļ. (2007) *Domāšana un runa*. „EVE”;
22. Vorobjovs A. (2000) *Vispārīgā psiholoģija*. Rīga: Iglītības solī;
23. Глухов В. (2005) *Основная психология*. Москва: АСТ, Астрель.

Pielikums

1. Rotaļa “Cepu, cepu kukulīti”

Rotaļas apraksts.

Cepu, cepu kukulīti,

Cepu lielu, lielu,

Cepu maziņu. Veļu, veļu apaļu.

Šmauksts – krāsniņā,

Garu, garu skursteni.

Amm – garšīgs, garšīgs!

Apēd, apēd!

2. Rotaļa “Šis pirkstiņš”

Šis pirkstiņš – vectētiņš,

Tas – vecmāmiņa,

Tas garais - tētis,

Tā māmiņa,

Bet tas maziņais –

Tas jau tas labiņais.

Toa samīlēja, to sabučoja.

3. Rotaļa “Cip, cip, cip”

Cip, cip, cip,

Cip, cip, cip,

Cāļi skrien pusdienās kājas vien zib.

Kā, kā, kā,

Kā, kā, kā ,

Vistiņa pusdienās olu mums dos.

Ki – keri –gū, ki – keri – gū.

Gailītis saka cik laba ir tā!

4. Rotaļa “Sasveicināšanās”

Labrītiņ – rītiņā,

Labdieniņ – dieniņā,

Labvakar – vakarā,
Labnaksniņ – naksniņā!

5. Rotaļa “Mans mīļš kaķītis”

Mans mīļš kaķītis,
Mans mīļš kaķītis,
Baltām ķepiņāmi,
Melnām ūsiņāmi.
Mans mīļš kaķītis,
Mans mīļš kaķītis
Guļ zaļā zālītēi,
Siltā saulītēi.

6.Rotaļa „Pavasara zvaniņš”

Dili, dili, dili, din,
Atskan zvaniņš dzin, dzin, dzin!
Pamodina vabolīti,
Pamodina taurenīti,
Mostas viss, kas liekas jauks,
Mosties, mosties, mīļais draugs!